

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
кафедра практичної психології

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 2 курсу, 622 групи
Злигостєва Наталя Геннадіївна

Керівник:

кандидат психологічних наук,
доцент **Канівець Т.М.**

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № __ від _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Радчук В.М.

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена глибокому аналізу структури та впливу ціннісних орієнтацій на особистість молоді. У дослідженні розкривається теоретичний аспект ціннісних орієнтацій, який визначається як ключовий структурний компонент особистості. Проведений аналіз взаємозв'язку ціннісних орієнтацій з іншими психологічними складовими, а також розглядає їх як предмет активних психологічних досліджень.

Ця дослідницька робота пропонує комплексне дослідження ціннісних орієнтацій, які розглядаються як структурний компонент особистості, визначаючи їх роль у формуванні структури особистості та вплив на інші психологічні аспекти. Також аналізується психологічний підхід до вивчення ціннісних орієнтацій як активно досліджуваного об'єкта. Детально розглядається різноманіття цінностей, їх взаємодія та вплив на формування ціннісних орієнтацій. Окрема увага приділяється аналізу ціннісних орієнтацій сучасної молоді, враховуючи сучасні соціокультурні впливи.

Вагомою частиною роботи є емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді, що базується на конкретних даних та результатах дослідження. У роботі висвітлені результати емпіричного дослідження, його організація та аналіз, представлені, описана методологія дослідження, використані інструменти та обґрунтування методів аналізу отриманих даних.

Дослідження демонструє значення та вплив ціннісних орієнтацій на формування особистості сучасної молоді, враховуючи психологічні та соціокультурні аспекти цього явища. Емпіричне дослідження надає практичну вагу роботі, роблячи її внеском у розуміння психологічного аспекту ціннісних орієнтацій в сучасному суспільстві.

ABSTRACT

The Master's thesis is dedicated to a comprehensive analysis of the structure and impact of value orientations on the personality of the youth. The theoretical aspect of value orientations is explored, identified as a key structural component of personality. The analysis establishes the interrelation between value orientations and other psychological components, considering them as a subject of active psychological research.

This research offers a comprehensive study of value orientations, viewing them as a structural component of personality that defines their role in shaping the structure of personality and influencing other psychological aspects. Additionally, it examines the psychological approach to studying value orientations as an actively researched subject. The diversity of values, their interaction, and their influence on the formation of value orientations are thoroughly analyzed. Special attention is given to the analysis of value orientations in contemporary youth, considering modern socio-cultural influences.

An essential part of the work is the empirical study of value orientations in contemporary youth, based on specific data and research results. The thesis illuminates the results of the empirical research, its organization, and analysis, detailing the research methodology, instruments used, and justification of data analysis methods.

The research demonstrates the significance and impact of value orientations on the formation of the personality of contemporary youth, considering psychological and socio-cultural aspects of this phenomenon. The empirical study contributes practical significance to the thesis, enhancing the understanding of the psychological aspect of value orientations in modern society.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ	9
1.1. Ціннісні орієнтації як структурний компонент особистості.....	9
1.2. Ціннісні орієнтації як предмет психологічних досліджень	19
1.3. Характеристика видів цінностей	24
1.4. Ціннісні орієнтації сучасної молоді	28
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	37
2.1. Результати емпіричного дослідження. Організація та аналіз.	37
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність проблематики. Останнім часом як у нашій країні, так і за її межами проблема ціннісних орієнтацій та цінностей особистості набула великої актуальності.

Наша країна сьогодні потребує змін, які неможливі без відродження національної самосвідомості народу. Нинішня ситуація, яка відбувається у державі, демонструє необхідність формувати нову інтелектуальну еліту, тому багато чого залежить від того, які ціннісні орієнтації переважатимуть у середовищі молоді. Визначення ціннісних орієнтацій підростаючого покоління є носієм нових суспільних норм та цінностей. При формуванні поведінки в соціумі, виборі пріоритетів у житті саме особистісними ціннісними уявленнями керуються молоді, тому варто зазначити, що освіта має впливати на цей процес.

«Наше життя – це постійний рух, часом – у дуже важких умовах. Уціліє той, хто рухається та йде далі, хай там що. Щоб долати перепони, потрібно знати міць своїх внутрішніх та дію зовнішніх опор і власні ресурси, джерела сили» [8].

М. Рокич розглядає цінності як ті, що виражають людські переконання про типи поведінки й актуальні цілі та не мають самостійної спонукальної сили. Згідно з його дослідженнями, цінності поділяються на дві групи: термінальні (визначають довготривалі перспективи життя та усталені норми поведінки, що будуються на соціально визначених еталонах) та інструментальні (характеризують засоби реалізації та досягнення термінальних цінностей). У ряді досліджень поняття «ціннісні орієнтації особистості» по суті збігається з термінами, що характеризують мотиваційно-потребнісну або смислову сферу.

Дослідженнями цінностей у вітчизняній психології займалися: М. Й. Боришевський, З. С. Карпенко, С. Л. Рубінштейн, В. О. Ядов, Т. С. Яценко. Зокрема, С. Л. Рубінштейн, М.І. Пірен, Москалець В.

зазначають, що оволодіння системою цінностей тісно пов'язане із спрямованістю діяльності особистості. Дослідники вказують, що цінності, як одне з центральних особистісних утворень, виражають свідоме ставлення людини до соціальної дійсності й завдяки цій якості визначають широку мотивацію її поведінки та впливають на всі аспекти діяльності. З цього приводу С.Л. Рубінштейн зауважував, що в діяльності людини із задоволення безпосередніх суспільних потреб проявляється суспільна шкала цінностей. У задоволенні особистісних і індивідуальних потреб за посередництвом суспільно-корисної діяльності реалізується ставлення індивіда до суспільства і, відповідно, до самого себе як частини соціуму [5].

Досліджуючи феномен цінностей, М. Й. Боришевський стверджує, що це значною мірою проблема ставлення суб'єкта до об'єктивних матеріальних і духовних результатів людської діяльності. Він розглядає цінності як джерело розвитку саморегуляції поведінки суб'єкта, вказуючи, що «спрямованість саморегуляції поведінки особистості у значній мірі визначається змістом провідних цінностей» [1].

Одним з найяскравіших представників вітчизняної психології у вивченні ціннісних орієнтацій є Д. О. Леонтьєв. Він відзначає: «Індивідуальна ієрархія ціннісних орієнтації, як правило, представляє собою послідовність досить добре розмежованих «блоків» [19].

На думку Леонтьєва Д. О., який зазначає про особливості цінностей, що об'єднані в блоки на різних підставах, вони являють собою полярні ціннісні системи свого роду. Серед термінальних цінностей протиставляються: конкретні життєві цінності (здоров'я, робота, друзі, сімейне життя) – абстрактні цінності (знання, розвиток, свобода, творчість); цінності професійної самореалізації (цікава робота, продуктивне життя, творчість, активне життя) – цінності особистого життя (здоров'я, кохання, наявність друзів, розваги, сімейне життя); індивідуальні цінності (здоров'я, творчість, свобода, активне життя, розваги, впевненість у собі, матеріально забезпечене життя) – цінності міжособистісних стосунків (наявність друзів, щасливе

сімейне життя, щастя інших); активні цінності (свобода, активне активне життя, продуктивне життя, цікава робота) – пасивні цінності (краса природи і мистецтва, впевненість у собі, знання, життєва мудрість) [16].

У філософсько-соціологічних дослідженнях ціннісні орієнтації співвідносяться з категоріями норми і цінностей, нормативно-ціннісних систем, соціальної дії. У конкретно-соціологічних – з категоріями мотивації та управління діяльністю людей та їх об'єднань.

Цінність у психологічній літературі розглядається як: по-перше, об'єктивний характер; по-друге, залежить від об'єктивних умов, поєднує в собі і класове, і загальнолюдське; по-третє, цінність слід розглядати як моменти відносного й абсолютного у своєму розвитку.

Духовні цінності мають бути основою нашого існування – на цьому будується все наше життя. Наші загальнолюдські цінності є основою для побудови людського життя. Вони формують його образ. Якщо ми будемо цінувати такі поняття, як чесність, чистота, чуйність, стриманість, доброта, відповідальність тощо, то все наше життя потече у правильному руслі і стане благополучним для виховання сучасної молоді.

Дослідження ціннісних орієнтацій української молоді дають змогу визначити ступінь її адаптованості до нових соціальних умов та закласти «ціннісну основу» майбутнього українського суспільства. Тому виникає необхідність більш детально дослідити та проаналізувати ціннісні орієнтації сучасної молоді в різних аспектах.

Велику увагу вітчизняні психологи та соціологи приділяють вивченню ціннісних орієнтацій молоді. Публікації О. Молчанової, Л. Сокурянської, О. Кислової, М. Пірен, О. Цілюрик, Н. Левковської переважно присвячені визначенню ролі соціальних інститутів у формуванні життєвих цінностей сучасної молоді або розглядають окремі групи молоді в контексті її культурної, професійної чи соціальної ідентифікації [41].

Об'єкт дослідження – ціннісні орієнтації сучасної молоді.

Предмет дослідження – психологічні особливості ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Мета роботи – проаналізувати вітчизняні та зарубіжні джерела психологічних особливостей сучасної молоді.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психологічну літературу з даної теми.
2. Вивчити психологічні особливості сучасних орієнтацій на психічному розвитку сучасності.
3. Визначити специфіку ціннісних орієнтацій сучасної молоді.
4. Емпірично дослідити та зробити аналіз ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Гіпотеза – ціннісні орієнтації сучасної молоді зумовлені певними особливостями: психологічними, комунікативними, культурними та позначатимуться на самостваленні особистості, що впливають на самоствалення особистості.

Для дослідження даної проблематики ми використали такі методи як: спостереження, теоретичний аналіз опису літературних джерел, бесіда, тестування, інтерв'ю, експеримент, методи математичної статистики.

Вивчення ціннісних орієнтацій нами було здійснено за допомогою таких методик психодіагностичного спрямування:

- Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча.
- Методика на виявлення сформованості духовних цінностей сучасної молоді «Здійснення бажань».
- Методика «Q-сортування».
- Методика «Як я ставлюсь до самого себе?» В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступної частини, двох розділів (теорія та практика), висновків, списку використаних джерел, таблиць, рисунків, діаграм, що є у додатках. Загальний обсяг роботи 77 сторінок.

РОЗДІЛ І. ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Ціннісні орієнтації як структурний компонент особистості

Актуальність дослідження. Ціннісні орієнтації все більше стають основним явищем та «епіцентром» наукових досліджень. Термін «ціннісні орієнтації» з'явився в літературі в результаті певних досліджень, проведених на стику різних наук. Б. Ананьєв, зокрема, зазначав, що ціннісні орієнтації є своєрідним центром, де сходяться пошуки соціологів, соціальних психологів і психологів [1], [39].

Аналізом та дослідженням цього явища займалися вітчизняні психологи: М. Боришевський С. Братусь, Є. Василюк, В. Водзінська, Є. Волков, В. Дубровіна та ін. У своїх працях науковці детально вивчали особливості ціннісних орієнтацій молодих людей. На їхню думку, ці поняття не можуть існувати самі по собі, адже усе відбувається через нашу свідомість.

Свідомість – головна властивість людини. Вчений С. Л. Рубінштейн зазначав: «Свідомість як специфічна форма відображення буття є засобом об'єктивного в слові, суспільне напрацьованого знання – це разом з тим специфічний спосіб регулювання поведінки, діяльності, дії людей, цей специфічний спосіб виражається в цілеспрямованому характері людських дій – в можливості передбачити результат своєї дії відповідно з нею. Виникнення свідомості – це виникнення усвідомлених дій, усвідомленої поведінки» [39].

Діяльність якою займається людина, має бути спрямована на власні характеристики. Все, що намагається зробити людина, різноманітні активні дії, різноманітні ідеї, які переходять з однією дією в іншу підтримку матеріальної форми середовища. Досить часто людина змінює практичні дії, а отже, змінює світ по-людськи, тобто тільки не відповідно до об'єктивних законів матеріальних процесів, а й відповідно до своїх потреб, цілей, відповідно до своєї цінності. орієнтація [32].

Так, А. Маслоу фактично не розділяє поняття «цінності», «потреби» і «мотиви». У теорії А. Маслоу групи цінностей утворюють вертикальну ієрархію. За його словами, потреби та цінності «представляють собою не дихотомію, а узгоджену ієрархію, тобто вони залежать один від одного» [3].

А. Маслоу виділяє дві основні групи цінностей: – В-цінності (цінності буття) – вищі цінності, характерні для людей, спрямованих на самоактуалізацію (правда, добро, краса, цілісність, подолання дихотомії, життєвість, унікальність, досконалість, завершеність), справедливість, порядок, простота, невимушеність тощо); – D-цінності (дефіцитні значення) – нижчі значення, після яких вони орієнтуються на задоволення певної фрустрованої потреби (мир, спокій, сон, відпочинок, залежність, безпека тощо). Займаючи підлеглу позицію «D-value», люди обираються «заради виживання», досягаючи стану гомеостазу. Їх впровадження є «абсолютною безпекою» і є необхідною умовою для «відчуття та функціонування» вищих «В-цінностей» або «цінностей розвитку» [3].

Життєвий сенс свідомості виникає в тому, щоб правильно орієнтуватися у світі, самостверджуватися в ньому, розпізнавати потреби з особистим змістом (Г. Олпорт), утворення, що походять від мотивів діяльності (Р. Леонтьєв), характеристика всього іншого, що підтримує здатності людини до життя (Е. Фромм), переконання (М. Рокич), соціальні орієнтири (В. Ядов), регулятори інформаційних потоків (когнітивність), значущість чогось у світі для людини (С. Рубінштейн), духовні феномени людського буття (І. Маноха), утворення свідомості та самосвідомості людини, які відображають актуальні життєві потреби, інтереси, погляди та ставлення до дійсності та себе (М. Боришевський) [14].

Психологічні терміни «цінність» мають характерні зв'язки з такими категоріальними поняттями як «потреба» та «інтерес» між якими відбувається істотний зв'язок.

Головною цінністю життя людини на Землі є можливість задовольнити свої первинні потреби. Загальнолюдські потреби людина розуміє саме як стан

особистості, що вимагає вступу у відносини з навколишнім середовищем для свого розвитку, успішної життєдіяльності, функціонування і розвитку, пізнання і захисту світу, самоствердження в ньому і завжди відчутність активності у тих чи інших видах діяльності.

Задоволення базових: органічні, біологічні потреби – у їжі, житлі, одязі тощо, і вторинних (соціальних, моральних і духовних) потреб – у знаннях, оволодіння соціальним досвідом, у праці, творчості, спілкуванні, самовизначенні, соціальному спрямуванні – внутрішні і зовнішні потреби, що виникають під впливом чітких умов і активізують пізнавальну, емоційну та волю сфери особистості, спонукаючи її до дій, пошуку об'єктів, щоб задовольнити ці потреби. Вони є необхідними і життєво важливими потребами – це фундаментальна якість особистості, яка визначає спосіб і спрямованість її життя, вчинків та поведінкових проявів, відповідальне ставлення та керування власними обов'язками, а також прояв у конкретній діяльності [13].

Потреби особистості характеризуються різноманіттям і багатством видів або груп. Одні потреби, зокрема матеріальні, можуть бути задоволені швидко, а натомість виникають ще більш новіші які суттєво пов'язані з попередніми, та мають свою специфіку дії відповідно до часу (для прикладу, щоб відбулося професійне становлення потрібно час для його реалізації). Їх реалізацію задоволення можна спостерігати у процесі практичної діяльності людини залежно від особистих, історичних, соціальних, політичних та інших умов, у які ця життєдіяльність входить, від характеру відносин із суспільством, перетворюють її на основа соціальної практики.

Свідомість має своє значення і структуру. Він включає два важливих і необхідних компоненти, які тісно взаємодіють один з одним і необхідні для усвідомлення людиною своїх дій.

Перший вважається формою психічного відображення: відчуття, сприймання, мислення, пам'яті, емоцій, волі, за допомогою яких людина може чітко усвідомлювати процес пізнання предметів і явищ навколишньої дійсності, другий – ставлення до них, яке ґрунтується на принципах

усвідомлення людиною явищ і предметів і взаємин з ними.

Друга сторона – це досить активна сторона свідомості людини, оскільки саме через неї виражаються її відносини з реальним світом, а також вона важлива для сприйняття людиною всього, що її оточує.

Індивідуальні та соціальні суб'єкти діяльності найскладнішим чином інтегровані в систему відносин особистості з навколишнім світом. Пошук соціальних детермінант мотивації людської поведінки це завжди певна проблема, яка вимагає досить багато зусиль вольових, щоб дослідити соціологами та психологами. Предмет нашого аналізу безпосередньо стосується вживання неоднозначних понять «цінність» і «ціннісні орієнтації». Цінність – це значення чогось якісного, характерного для існуванню об'єкта.

Термін «цінність» є важливим психологічним поняттям для великих як практичних так і теоретичних досліджень. Основна увага приділялася у 60-70-х р. у багатьох науках: філософії, соціології, психології, педагогіки, естетики, етики, політики і т.п.[28].

У філософії, або в її спеціальному розділі, що займається проблемою цінностей, аксіологія – це напрям, що досліджує об'єктивну реальність і ставлення людини до неї, в соціології – це проблема загальних механізмів соціальної регуляції, де цінності суспільства розглядаються як компоненти суспільної свідомості і культури, що виконують нормативні функції по відношенню до особистості, в соціальній психології – це область дослідження соціалізації особистості, її пристосування у нових групах вимоги та виконання нових норм, от із загальної психології більш детально вивчалася мотиваційна сфера життя індивіда.

Психологічні інтерпретації індивідуальних цінностей посилаються на психодинаміку потягів (З. Фрейд, певною мірою К. Юнг), ідентифікують з колективом, групою, виробництвом і розподілом матеріальних і духовних благ у них тощо. спрямований на пошук предметів, значущих для своїх потреб, щоб привласнити їх, доповнити ними себе і тим самим утвердити свої життєві сили, вивести своє буття.

При висуненні потреби в інтересі на перший план виступу даються ті характеристики мотивації діяльності, в яких проявляється ставлення до соціальних інститутів [14].

До сфери інтересів відносяться духовні прагнення, ідеали, принципи, норми моралі. Стимули і причини людської діяльності забезпечують подальший розвиток: потреби перетворюються на цікавість, а натомість – на цінності.

Кожне з цих перетворень має певні якісні моменти. На новому етапі, а саме, коли інтереси перетворюються на цінності, змінюється і об'єкт відносин. Зміст цінностей визначається конкретними досягненнями суспільства.

Повинні бути відповідні об'єкти (цінності) для реалізації потреб та інтересів. Це об'єкти навколишньої правди, які виявляють природу і життя, продукти діяльності і виробництва, матеріальні і духовні блага, соціальні факти та історичні події, процеси соціального спрямування, базові поняття, певні норми моралі, основні закони та принципи, заборони, важливі ідеї, ідеали тощо.

Індивід досить часто прискіпливо аналізує, оцінює та сприймає їх для власної позиції через позитивні і негативні характеристики, практичні чи не завжди для задоволення чи не задоволення його специфічних потреб. Якщо ці потреби можуть бути реалізовані в них, вони життєво важливі і цінні для людини [15].

Для психологів більш характерним є тлумачення цінностей як елементів структури свідомості людини: інтересів, переконань тощо. Водночас у цінності як тлі присутній інший важливий аспект ціннісного відношення: якщо цінності – це лише елементи соціального середовища, то лише ті, щодо яких індивіди чи групи займають оцінну позицію; якщо цінності – це інтереси, то це інтереси до якихось компонентів соціального суспільства. По-різному дослідники дають визначення до цього поняття, але спільної згоди до даного терміну можна розглядати.

Одними характеризується вартість як об'єктивну сутність речей, другі - як власну вартість, грошову оцінку предмета, треті – ототожнюють її з терміном благополуччя, практичності для індивіда, ще інші вказують на зв'язок суб'єктивної значущості даного об'єкта для життя людини п'ять. – своїми повноваженнями задовольняти потреби, інтереси, бажання.

Цінності класифікуються по-різному залежно від того, хто бачить у них потребу як задоволення, яку роль вони виконують, у якій сфері використовуються, зокрема:

- за об'єктом засвоєння – речові, та духовні;
- з метою завоювання – егоїстичний, альтруїстичний;
- за одним методом – ситуаційний, стійкий;
- за роллю в діяльності людини, які можуть поділятися на термінальні та інструментальні;
- за діяльністю, що мають свій зміст можуть бути: предметно-перетворювальні, пізнавальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні тощо;
- за приналежністю – особисті (індивідуальні), групові, колективні, громадські (також демократичні), національні (національні), загальнолюдські [13].

Ви можете продовжувати класифікувати значення за повними параметрами, зокрема, за:

- протилежні значення: позитивне і негативне, первинне і другорядне, реальне і демонстративне, пряме і опосередковане, абсолютне і відносне;
- цінності, які важко віднести до будь-якої групи або ті, що відносяться відповідно до різних умов розвитку людини: глобальні, умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні.

Всі вони тісно взаємопов'язані, взаємозалежні і взаємопов'язані і мають тенденцію впливати на психофізіологічний розвиток і формування особистості. Суспільство, держава, нація виробляють власну систему цінностей, які фіксуються в матеріальній і духовній культурі народу.

Духовні національні цінності – це фундаментальні святині, традиції,

звичаї, моральні цінності.

Принципи та норми, настанови, заповіді, ідеали, ідеї, вироблені даною нацією (народом, етносом) протягом усього історичного розвитку. Вони відображають світогляд людини, певні риси характеру та їх успіху реалізації, певний враховується менталітет народів і відрізняють його від інших собі подібних.

Світ цінностей є першим у всьому світі культури в широкому розумінні цього слова, це сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, її уподобань до тих цінностей, які виражають міру духовного багатства людини індивідуальний. Тому це значення не можливо розглядати як досить просте відображення певних інтересів та продовження його. Світ цінностей відбувається ускладнення стимулів людської поведінки та мотивів суспільних дій. На перший план виходить не те, що конче необхідно, без чого неможливо бути, а це означає, що завдання має вирішуватися на певному рівні для реалізації потреб, не тільки те, що має бути вигідним для матеріального існування, бо такий рівень відбувається через інтерес, а те, що має мати певне уявлення і відповідати призначенню людини та цінувати гідність, ті моменти мотивації поведінки, в яких проявляється самоствердження та свобода особистості [6].

Ціннісні стимули впливають на особистість, структуру самосвідомості, потреби особистості. Без них немає досягнень, немає розуміння суспільних інтересів, як і справжнього самоствердження особистості.

Цінність – це, з одного боку, сила того чи іншого соціального об'єкта, явища, що задовольняють потреби, інтереси, бажання, інших носіїв, це суспільний зміст виявлення того, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба. Як правило, вони не підлягають сумніву, але змінюються, є еталоном, ідеалом для людей.

З іншого боку, цінності – це ставлення суб'єкта до предметів і явищ дійсності, яке виражається ціннісними орієнтаціями, соціальними інститутами, якостями особистості. Тут вони виступають як певна структура

особистості. Перший аспект – соціальний, другий – особистий. Відношення поняття цінності до сфери внутрішнього та зовнішнього світу людини взагалі не збігається з поділом цінностей на цінності суспільства та цінності особистості.

Індивідуальні цінності, як і ціннісні групи, залежать як від позиції індивіда в соціальній системі, так і від рівня його особистісного розвитку у суспільстві. Цінності індивіда формуються через результат усвідомлення власними соціальними характеристиками та впливають на потреби по відношенню до об'єктів навколишнього світу або в результаті відносин, що реалізуються в акті оцінки. Систему цінностей соціального суб'єкта можуть складати як сутнісні життєві висловлювання про добро і зло, щастя, мету і сутність життя, так і загальнолюдські:

- 1) житлові приміщення (життя, здоров'я, особиста безпека, благополуччя, сім'я, сім'ї, виховання, правопорядок);
- 2) соціальне визначення (працелюбність, соціальний статус тощо);
- 3) міжособистісне такі як: вихованість, чесність, порядність, альтруїзм, доброзичливість;
- 4) демократичні: совість, вільність у словах, суверенітет;
- 5) часткові (приналежність до малої батьківщини, родини);
- 6) трансцендентальні (віра в Бога, прагнення до абсолюту) цінності [28].

Основні цінності – прагнення до істини, творчість, краса, орієнтація на добро, співучасть, честь і гідність – конкретизуються і є основою для вибору цілей і умов загального спрямування у конкретній діяльній роботі. Через них формують основу загальнолюдських цінностей. Є ієрархія цінностей яка має свою значущість. Її специфіка відбувається та спрямована не лише з того, що одні цінності («нижчі») часом приносяться в жертву заради інших («вищих»), а й у тому, що різні цінності мають різний ступінь соціальності і одна з них виникає внаслідок конкретизації інших.

Таким чином, цінність праці пояснюється тим, що праця є єдиним цілим зі сферою, в якій реалізуються цінності вищого порядку, більш

фундаментальними також вважаються цінності самореалізації та розвитку особистості.

Важливою характеристикою цінностей є їх зв'язок з ідеалами. Ця характеристика також входить у визначення цінностей [8].

Ієрархічна система цінностей займає найвищий рівень у ціннісній орієнтації. У ціннісних орієнтаціях цінність виконує роль власної орієнтації та відповідного регулятора поведінки та діяльності людини в предметній і соціальній дійсності. І людина орієнтується на ті цінності, які їй найбільше потрібні зараз і в майбутньому, на відповідність її інтересам і цілям, їй імпонує її досвід.

Термінальні цінності ніби починають сенс життя людини, вказують на те, що є для неї особливо значущим, цінним місцем.).

А. Леонтьєв стверджував: «Змістоутворюючі мотиви є визначальними, оскільки важливо не тільки те, що необхідно суб'єкту, і не тільки те, що робиться для досягнення першого, але і те, що необхідно людині, про що говорилося вище. З точки зору ціннісного підходу до вивчення особливостей формування свідомості особистості всі явища дійсності (в тому числі і вчинки людей) можна представити у вигляді набору цінностей, які виражає суб'єктивну оцінку індивідом цих явищ з точки зору їх необхідності в задоволенні його потреб та інтересів [40].

В. Ядов, Д. Узнадзе виявили складну ієрархічну структуру щодо ціннісних орієнтацій особистості. Так, наприклад, автори виділяють такі рівні соціальної поведінки особистості:

- 1) елементарні стаціонарні установки (виникають на основі життєвих потреб);
- 2) установки (формуються на основі потреби людини в спілкуванні, яка створюється в малій групі);
- 3) соціально спрямований інтерес особистості, відповідно до конкретної сфери діяльності;
- 4) ціннісні орієнтації особистості, які реалізує поведінка

особистості [19].

Перш за все, цінності представляють вищий рівень людських потреб. Особистісні, індивідуальні потреби, співвідносячись із суспільною значущістю і усвідомлюючись особистістю, стають цінностями і регулюють поведінку людини. Між потребою і цінністю – двома основними детермінантами ціннісних орієнтацій – існує значна часова і просторова «відстань», на якій відбувається процес, опосередкований соціально-психологічними властивостями особистості, соціальними умовами та іншими факторами [37].

1.2. Ціннісні орієнтації як предмет психологічних досліджень

Дослідження сучасного стану проблеми програмних значень щодо термінологічної та змістовної неоднозначності зазначеної категорії. У психологічних дослідженнях під взаємозамінністю і недиференційованістю розуміють «цінність», «ціннісні орієнтації», «ставлення», «спрямованість особистості», «позицію». Цінності в психологічних дослідженнях співвідносяться з бажаннями, потребами та ідеалами. Цінності – це те, що людина особливо цінує в житті, навколишньому середовищі, світі людей, матеріальній і духовній культурі; тому йому надається особливого значення [4].

У зарубіжній психологічній літературі спрямованість діяльності людини на певні цінності позначається терміном «аттитюд». Поняття «ставлення» в систематизованому вигляді передбачає певний стан свідомості та нервової системи, що визначає готовність до реагування, організоване на основі попереднього досвіду, впливає на поведінку.

М. Сміт запропонував 3-компонентну структуру ставлення, яка характеризується певною стабільністю:

- 1) когнітивний – (усвідомлення об'єкта соціального інституту);
- 2) афективні – (емоційна оцінка об'єкта, почуття симпатії чи антипатії до нього);
- 3) поведінковий (конативний) – послідовна поведінка по відношенню до об'єкта.

Довгий час соціологи вважали, що опис цінностей суспільства можливий лише на основі власного розуміння, і не зверталися до емпіричних досліджень. На відміну від антропологів, інформаторами тут виступали самі дослідники [36].

Науковець Парсонс Т. твердить: «Цінність як нормативний стандарт, який визначає бажану поведінку системи відносно її оточення без диференціації функцій одиниць або їх часткових ситуацій. Причому система

цінностей існує в кожній соціальній системі в якості вищого рівня структури, цінності конкретизуються з допомогою обмежень, які накладаються функцією і ситуацією» [16].

За основу дослідник першою позицією ставить завдання пов'язані з конструкцією теоретичного спрямування – який залежить від змісту базових теоретичних завдань і рамки співвіднесення, що є підґрунтям способу, яким задається теоретична конструкція.

Ф. Знанецький, У. Томас вивчаючи проблему цінностей, говорять про те, що для будь-якої людини цінністю будь-який предмет може слугувати, який має свій зміст та значення, що характеризується певним і суттєвим визначенням, і є важливим для будь-якої людини у різних соціальних спільнотах. Установки кожної людини можуть бути суб'єктивною орієнтацією для кожного члена групи і мати свою думку по відношенню до конкретних цінностей». Даний випадок розглядають як «більш або менш чіткі і формальні правила поведінки, за допомогою яких група намагається втримати, регулювати, а також зробити більш загальними відповідні види дій її членів. Ці правила є цінностями, в яких, в першу чергу, зацікавлений соціолог [14].

Багато сучасних науковців ціннісні орієнтації розглядають як певні норми, прийнятих за груповою свідомістю, а якщо говорити про індивідуальні відхилення від системи цінностей групи то можна помітити зміни у поведінці людини. Це істотно впливає на взаємостосунки у колективі, групі людей, яка виступає як фактор групового контролю. Таке ставлення, може бути і як детермінанта, ну і звичайно в таких випадках людина може змінювати свої ціннісні орієнтації. Ціннісні орієнтири можуть бути вищого рівня, аніж чіткі цілі певних дій, вони менше виражаються і не чітко усвідомлювані [20].

Науковці В. Ядов. А. Здравомислов, довгий час ціннісними орієнтаціями займалися. У своїх працях вони писали, що «ціннісні орієнтації» близькі до психологічних тверджень, наприклад наступні: «потреба», «інтерес», «установка». Соціальні установки на їхній погляд відрізняються від ціннісних орієнтацій саме рівнем узагальнення [50].

Установки соціального спрямування – це ті, що спрямовані на певне сприймання, поведінку та оцінювання у певній ситуації до конкретної людини. Часто мають вони узагальнюючий характер і не завжди пов'язані з певною ситуацією яка виникає та конкретними об'єктом. Через ціннісні орієнтації ми можемо визначити характеристику поглядів які мають свій зміст, побачити інтереси людини в якому напрямку спрямовані, та важливість установок якими керується та діє особистість. Готовність яку проявляє у процесі взаємодії людина також визначається ними і чітко проявляється у тих діях яку особистість демонструє [15].

Є і такі випадки, коли ціннісні орієнтації погоджують з певним ідеалом конкретної особи, що дає можливість сформувати особисту ієрархію життєвих планів, які людина розглядає в якості еталона що і стає ціннісними засобами та певними уявленнями про норми поведінки.

Багатьма науковцями ієрархічні особливості визначаються різними рівнями узагальненості та важливостями ціннісних потреб які бажає реалізувати людина, а особливо: фізичні, соціальні, психологічні, моральні і т.п..

У кожної людини є свої цінності, які формуються і мають значущість до самоцінностей які людина обирає. Якщо людина віддає перевагу одним важливим цінностям, це не означає, що вона про інші не думає. Вони також є важливими, але на певний період часу не відіграють важливого значення. Ці цінності можуть бути як: «предмети навколишньої дійсності, явища природи й життя, продукти діяльності й виробництва, матеріальні і духовні блага, соціальні й історичні події, суспільні процеси, фундаментальні поняття, моральні норми, закони, принципи, ідеї тощо.

Особистість аналізує їх, критично оцінює, сприймає як позитивні чи негативні для себе, корисні чи ні, як такі, що задовольнятимуть чи не задовольнятимуть конкретні потреби. Якщо в них можуть бути реалізовані ці потреби, вони виступають для людини життєво значущими, тобто набувають властивостей цінностей» [24].

Багато авторів у своїх наукових працях у контексті поняття «життєві стратегії особистості» розглядають ціннісні орієнтації, як ті, що пов'язані зі стратегією входу у систему орієнтування зі системою вольових рішень, певного рівня мотиваційної сфери, іноді контролю, а система орієнтування, має свої характерні особливості і виконує функцію рефлексії, що відносно впливає на життя та змісту цінностей і норм кожної людини індивідуально [16].

«Життєві стратегії» можна розглядати наступним чином:

1) певний стиль життя, що включає у себе систему орієнтування яка відбувається за допомогою певних механізмів сприймання і інтуїції та емоційно характеризує сторони життя людини;

2) смисл життя – як фундамент цілісного уявлення про життя кожної людини індивідуально;

3) певні цінності життя – мають на меті систему переконань та ідей людини відповідно до повноцінності життя особистості, яка формується під впливом ідеалів, зразків, культурних традицій;

4) норми життєвого спрямування характеризуються відповідно до якості і змісту життєвих подій, що мають своє оціночне ставлення [16].

Композиційні стратегії ознаки включають перцептивний інтелект, ціннісні, нормативні та цільові орієнтації, які формуються в процесі розвитку ознаки та набуття специфіки дефекту, в якому ця ознака розвивається [13].

Ціннісні орієнтації (основний регулятивний елемент життєвої перспективи і виражають усвідомлення прагнення людей діяти «усвідомлювати специфіку об'єктів і домінуючі потреби, що вказують на порядок вибору таких в інших сферах життя, безпосередньо в повсякденному житті») життя, вони забезпечать стабільність, особливо в неважливій або кризовій свідомості.

Ціннісні орієнтації з'ясовуються в побуті і планах. Періодизацію способу життя людей В. Роменець розглядає як спосіб ціннісних орієнтацій. На мою думку, цінності на першому етапі життя (дитинство та юність) фіксовані,

нечіткі, засновані на бажаннях і прагненнях. Шаблон поведінки встановлюється і автоматично повторюється. Другий етап життєвого шляху В. Роменця пов'язаний з пошуком фундаментальних засад надчутливої поведінки, що відповідають цінностям реального світу. На третьому етапі відбувається пошук справжніх цінностей, розуміння особистого, того, що є всередині себе, досягнення особистої певної зрілості і мудрості [42].

Свій підхід щодо проблеми цінностей, науковець Ф. Василюк характеризує як низку базових положень, які стосуються сфери цінностей, співвідношення цінностей і поведінки (життєвого вибору), формування цінностей, або Ідея полягає в розумінні цінностей. і мотиви На мою думку, цінності можуть бути пройняті мотивами, які породжують емоції. Виникла нова необхідність розмежування понять «СО» і «мотив» [26].

Місце інформації, яка має цінність, може бути додано до функції мотиву, так що це буде пряма та очевидна або реальна поведінка, а в рамках психології значення сліду простежується до мотиву, який буде виявляється в майбутньому. Це індивідуальний життєвий світ, цінність якого, у свою чергу, наближає людину до певних індивідуальних сил і цінностей.

Термін «система ціннісних орієнтацій» використовується для розкриття результату індивідуальної оцінки особливостей систем цінностей, що склалися у шлюбі. На думку Н. Фролової: «Системи ціннісних орієнтацій більш варіативні, ніж системи цінностей» [15].

Ціннісні орієнтації конкретної ознаки формуються і функціонують на основі системи цінностей, породженої бідністю і нерозривно з нею пов'язаної.

1.3. Характеристика видів цінностей

По-різному науковці класифікують цінності людини. Найбільш поширеною класифікацією цінностей на філософському рівні вважається розподіл на: релігійні, етичні, естетичні, логічні і економічні. Як правило, в філософії і аксіології класифікації цінностей базуються на розрізненні з місту (що ціниться). В цьому випадку виділяють: вищі, основні, загальнолюдські цінності, абсолютні цінності. Під «загальнолюдськими цінностями» визначають декілька типових підходів:

1) базовими загальнолюдськими цінностями є важливі християнські заповіді;

2) для кожної людини важливо отримати право на домівку, задоволення органічних потреб, прояв себе у роботі, яка є засобом для життя;

3) Мир і спокій на Землі є досить важливою цінністю для людини;

4) бажання та прагнення до кращого комфорту у своєму житті, достатнє фінансування також важлива цінність;

5) не менш важливим цінностями для людини є міжнародні документи нормативного спрямування [48].

Традиційний поділ на цінності-цілі (термінальні) і цінності-засоби (інструментальні) знаходимо у М. Рокича. Класифікація яку пропонує науковець є досить необхідною для життя та розвитку особистості:

- цінності міжособистісного спілкування (вихованість);
- індивідуальні (високі запити, незалежність);
- конформістські: організованість, самоконтроль, велика відповідальність особи;

- цінності альтруїстичного спрямування: терпимість, чуйність; доброта;

- цінності самовираженості і самоствердження: нетерпимість до байдужості, високі вимоги до себе та інших;

- цінності прийняття інших: широта поглядів;
- інтелектуальні цінності: освіченість, раціоналізм, самоконтроль;
- цінності емоційного характеру які можуть бути дуже загостреними: чесність, правдивість [25].

Цінності термінальні які впливають на конкретні і дуже важливі у житті людини: цінності здоров'я, спілкування робота, друзі;

Абстрактного спрямування:

- пізнання себе, розвиток своїх здібностей, свобода власного слова;
- цінності професійної самореалізації: цікава робота, продуктивне життя, творчість;
- особистого життя: любов, наявність дітей, сім'я, створення родини;
- індивідуального спрямування: цінності здорового способу життя, волі, взаємодії;
- цінності міжособистісних стосунків: наявність друзів, щастя інших і себе серед інших;
- активні цінності , що заряджають енергією індивіда: свобода дій, рухів, активний спосіб життя (хобі);
- пасивні цінності: краса серед природи, мистецтво і поезія, пізнання нового і незвіданого.

На думку багатьох науковців Москалець В., Пірен М. основного значення мають і наступні цінності, які не менш є вагомими для життя і розвитку молодшої людини: соціальні цінності, що проявляються через гуманізм, а також свобода людини та вільний доступ у справах які вона реалізує, важливість всестороннього розвитку і удосконалення старих та опанування новими здібностями, чесність та порядність, гідність своїх думок, формування колективізму, демократичних поглядів тощо [11].

Використання демократичних цінностей та ставлення до них в освітньому просторі свідчать про рівень загальнолюдської та демократичної культури суспільства.

Розглядаючи казові цінності особистості: прагнення до вершин та творчої краси, орієнтування на добрі справи, взаємозв'язок та прояв емпатійності, порядності та справедливості це те, що формує основу і надає підґрунття для виборів різних шляхів та умов загально значущості діяльності, вони складають ядро загальнолюдських характерних цінностей особистості..

Погляди науковців: А. Здравомислова, Н. Лапіна, А. Ядова та інших, мають свої тлумачення, щодо базових цінностей, які відображають певну специфіку цінностей у свідомості людей особливо в кризово-реформованому середовищі до них відносять наступні:

1. вища цінність – життя людини як основа самоцінності;
2. вольові дії реалізації власних соціально потрібних і важливих позитивних потреб та розвиток здібностей особистості;
3. моральні погляди як важливість поведінки людини відповідно до прав і моральних норм, що є важливим також;
4. взаємодія і спілкування у родинному колі, сімейний затишок, з взаємопідтримка друзів і розуміння інших людей;
5. сімейне благо та особисте щастя кожного члена родини, продовження людського роду;
6. цікава і вадлива робота, яка має самооцінюючий результат та зміст у подальшому житті та спосіб заробітку для майбутнього;
7. благоустрій, нові здобутки, комфортне місце для власного здоров'я і життя;
8. ініціативність у прояву завзятості, здатності проявляти та показувати себе через особливі вчинки та відзнаки;
9. традиції через повагу та шану життя інших людей, почуття підтримки та розуміння незалежно від навколишніх подій які можуть істотно вплинути на особистість;
10. бути незалежним у судженнях і власних діях, мати свої правила та користуватися своїми принципами і критеріями життя;
11. навчати самопожертвам як себе так і інших: бути готовим до

допомоги людям різного віку, навіть, через шкідливість до своєї особи;

12. мати прояв авторитетності: бути впливовим і здійснювати цей вплив по відношенню до інших персон, досягнення успіхів та перемагати у всіх розпочатих справах;

13. бути законно послухним, що характеризується встановленими нормами державного порядку як для себе так і для інших людей;

14. вільність права до обмежень які прагне індивід та прояв вседозволеності [13, 50].

У свою чергу З. Сікевич, А. Козлов, В. Лісовський, поділ цінностей розглядають та аналізують на такі як: проміжні і фундаментальні.

Проміжні цінності для них це ті, які проявляються через працю, ініціативу, доброту, чесність, вихованість, порядність, емпатія, вірність, милосердя тощо.

Фундаментальними є ті, що цінуються не залежать від сфери та умов життя людини і її життєвих позицій.

Не менш важливими є такі цінності які часто розглядають у науковій психологічній літературі: реальні та декларативні.

Суб'єктивну сторону у свою чергу складають реальні, що характеризують і означають прояв поведінки індивіда, а також діяльність людей у процесі життя.

Декларативними можна назвати ті цінності, що мають за основу створення людьми власного іміджу та мають прояв характерних особливостей у соціально-психологічному розвитку життя людини з різних сторін [28].

1.4. Ціннісні орієнтації сучасної молоді

Щоб краще зрозуміти та проаналізувати ціннісні орієнтації молоді, нам необхідно зрозуміти, що та хто така молодь, чому вона відіграє таку важливу роль у розвитку нашого суспільства, що від неї залежить, як навчити її вдосконалюватися. наше майбутнє, і які перспективи воно диктує нам у здійсненні своїх дій у будь-яких справах нашого життя і чим воно відрізняється від інших соціальних груп суспільства.

Отже, що значить молодість? Таке питання можна почути досить часто, але не всі згодні з його трактуванням. Необхідно розтлумачити це поняття для кращого пізнання та розуміння.

На думку багатьох дослідників можна по-різному трактувати поняття «молодь». Вчений В. І. Лісовський розтлумачив даний термін «молодь» саме так: «Молодь – покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а у більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов» [17].

Вікові критерії можуть змінювати та показувати різні зміни до певного розвитку особистості у віці 16-30 років. Аналіз поглядів різних фахівців вказують на те, що вони мають свою точку зору до цього терміну. І. Коном було зазначено, що молоді люди це ті особи, що входять до соціально-демографічної групи, які з-поміж інших виділяється через базові вікові характеристики, мають свої особливості та займають соціальне положення у проявляють свої власні соціально-психологічні властивості. Молодість – це та фаза чи етап життя яка зумовлена біологічно-універсальними характеристиками, але основні її вікові критерії, пов'язані з соціальним статусом та соціально-психологічними якостями, що мають природу соціально-історичного спрямування та залежать істотно від устрою культури і суспільства. Вона властива особистості яка живе і розвивається у суспільстві відповідно до закономірностей соціалізації [32].

Дуже важливо зрозуміти для себе, різноманітні думки та поняття цього визначення «молодь». Вивчаючи та досліджуючи науково-психологічні джерела, вчені твердять, що молодь являються соціально-демографічною групою середовища і мають власні переконання та якості, кожному з них притаманні свої погляди, думки, ідеї. Соціалізація молоді у суспільстві залежить від активності та способу їхнього життя. Важливість їх також залежить від галузей на напрямів у трудовій діяльності якими вони займаються та показують як окремі особистості. Молодим людям яких називають – молоддю притаманні соціально-економічні та культурні якості якими вони керуються у середовищі людей з якими вони взаємодіють.

Молодь сучасності досліджують і аналізують як психологи так і політологи, педагоги, соціальні працівники та соціологи, а також вчені з різних наук., адже молоді люди є досить активним і свою діяльність можуть по-різному проявляти у процесі життєдіяльності.

За вченим та дослідником В. Лісовським молодих людей поділяють на 2 групи:

Групу перших складають ті, що характеризують групу, яка направлена на дослідження специфічних молодіжних проблем які відбуваються у індивідуальній спільноті цих груп. Для більш кращого її пізнання ці групки, необхідно досліджувати через пізнання про них через інтереси, погляди, наміри, думки, певні вікові критерії. Важливо розуміти чим вони живуть, які види діяльностей виконують, як спілкуються, якими запитамі керуються, що їм до вподоби, а що може їх вивчати з рівноваги. Важливо зазначити, якими професіями вони володіють, який рівень знань та досвід у них, ціннісними орієнтаціями якими керуються при прийнятті важливих рішень, які мають захоплення, хто їх мотивує, які потреби для них на перших позиціях їхнього життя. Як відбувається процес адаптації у нових умовах повсякденного життя [3].

Другою групою є ті, що мають проблеми пов'язані із загально-соціологічними особливостями. їм потрібна власна активність і ця молодь

обирає освіту, сім'ю, родину, мають бажання одружитися, мають свої захоплення, що дозволяє їм бути активними та жити у оточуючому середовищі. Вони є досить виховані, мають свою позицію, для реалізації різних активних планів вибирають ті методи і засоби, що принесуть практичних результат. Для них важливе визнання у суспільних громадах і організаціях. Вони є активістами політичних та волонтерських групах, а ще і проявляють активну позицію при органах самоврядування і тощо [35].

Соціально зріла, молода особа, себе постійно показує, проявляє свою значущість та активну позицію. Такі молоді люди упевнені у собі дуже, мають свій рівень значимих якостей під час спілкування, вміють добре комунікувати і ведуть класний спосіб свого насиченого життя. Процес становлення молодих людей відбувається через їхню замученість до будь-яких сфер у різних напрямках.. У процесі навчання та виховання вони завжди відповідальні та прагнуть до нового і неординарного. Свої навички і уміння вдало демонструють при виконанні спільної діяльності зі своїми ровесниками і не лиш [10].

Соціальні установки також є вагомими. Ціннісні орієнтації, і норми є базовими і соціально-психологічним підґрунтям, а також важливим спрямуванням для молодих осіб у будь-якому напрямку. Саме ці компоненти визначають рівень свідомості, погляди, дії, потреби, виявляють почуття, які формуються на основі отриманих молодими людьми емоцій, що спонукає та спонукає до досягнення висот і перспектив, що є яскравим прикладом для наслідування.

Цей вік молодості показує шлях до перспектив нового майбутнього. Вибір, який робить молодь, залежить від її прагнень і бажань, які вони перед собою планують. Вікова психологія характеризує молодь як систему цінностей, яка формує статус особистості. Якщо молоді люди не мають плану, їм важко керувати своїми діями. Системи цінностей молода людина спрямовує і змінює для свого особистісного зростання.

Молодість – найкраща пора в житті людини, яка дає можливість для творчості, пошуку та перемог. Це час реалізації сміливих ідей і планів, відповідальності, самовизначення в суспільному житті держави.

Сьогодні люди, яких можна назвати молодими, дуже розумні, володіють критичним мисленням, добре розвинутою пам'яттю, вміють знаходити відповіді на різноманітні складні питання, часто вміють уникати суперечок зі старшим поколінням, але це завдяки люди, які вже мають певні переконання та життєвий досвід, можуть на власному прикладі охарактеризувати різні погляди, що для молоді стає поштовхом до кращих змін у її майбутньому, що формує соціалізовану, сформовану особистість. Молодь ламає стереотипи і не боїться критики на свою адресу, що характерно для нашого століття

У дослідженнях психологів, політологів, соціологів можна зустріти таку соціально-психологічну групу людей, як студентська молодь. Дослідження, які проводилися в інші роки протягом останніх 20-25 років, мають деякі зміни. Так, дослідники Єфімов Я. та Мілова М. дослідили, що 68% студентів, опитаних у процесі соціологічного дослідження, віддають перевагу отриманню знань про вищу освіту за конкретно обраною спеціальністю [34].

Для наших прекрасних, сучасних, українських студентів важлива освіта. Маючи гарну освіту – можна багато чого досягти в суспільстві як у нашій країні, так і за її межами, що важливо в житті кожної людини. Вони вважають, що сучасна освіта – це диплом, але є й така молодь, яка вважає, що потрібна лише «шкірка», яка формально потрібна більше, ніж насправді для життя.

Багато студентів розуміють важливість освіти в сучасному світі. Освіта – це постійні зміни, нові знання, навички, індивідуальний підхід, креативність, вдосконалення комунікації та отримання нової інформації для перспектив, формування та становлення гідної особистості, яка має великий потенціал для змін у всьому суспільстві на краще для реалізації власної кар'єри.

Результати опитування, проведеного Центром соціологічних досліджень серед студентів університетів та інших навчальних закладів, відзначають, що ціннісні орієнтації впливають

отримання вищої освіти. Мотивація, якою керується молода людина, змінює погляди, інтереси, потреби та бажання і формує зовсім інші життєві погляди сучасної молоді. Ось деякі з факторів мотивації для отримання освіти:

- не боятися працювати за кордоном;
- бути матеріально забезпеченим;- мати професію та спеціальність, на яку буду орієнтуватися в майбутньому;
- бути активною та сміливою людиною з сильним характером, щоб проявити себе в різних сферах діяльності.

Для молодої людини мотивом «досягти успіху в житті» є складне середовище. Щоб досягти всього, необхідно постійно змінюватися і бути сучасним, практикуватися і вчитися у більш кваліфікованих в різних сферах і напрямках, бути фінансово незалежним і докладати максимум зусиль для реалізації власних потреб. Мати хорошу освіту і хороший матеріальний достаток.

Багато психологів, педагогів, соціологів вказують на посилення мотиву здобуття освіти, підкреслюючи, що основним чинником, який стимулює здобуття вищої освіти, є матеріальний [32].

Студенти, які обирають вищий навчальний заклад, які навчаються за прямим напрямком – це можливість для життя вищого класу.

Матеріальні цінності для студентів це бажання фінансово бути незалежними та побувати у різних країнах світу, зокрема, Франції, США, Японії, Швейцарії, Іспанії.

Скок М. вважав, що: «Якщо цінність «матеріальне забезпечення життя» у 1983 році посідало, майже, останнє місце, то у 2017 році вона перемістилася на перші місця [50].

У суспільстві виникає ситуація, коли люди свою діяльність спрямовують лише на досягнення матеріальних благ. Формується споживацька психологія, домінуючими рисами характеру людей, в тому числі і студентської молоді, стають заздрість, егоїстичність, корисливість, прагматизм. Така ситуація вимагає подальшого наукового аналізу, розробки конкретних рекомендацій з

метою удосконалення виховної роботи серед підростаючого покоління, студентської молоді, повернення на чільне місце в ієрархію ціннісних орієнтацій особистості загальнозначущих моральних цінностей [15].

На думку науковців психологів, соціологів, що система вищої освіти є досить різноманітною. На думку студентів і в Україні є можливість отримати гарну освіту. Головне: умови, бажання, зусилля і результат.

Серед студентської молоді значну роль відіграє на сучасному етапі *престиж наукової діяльності*. Якщо раніше в шкалі життєвих цінностей навчання вона займало перші місця, то тепер – останні. Більшість студентів українських вузів вважають, що вища школа не сприяє розвитку здібностей молоді, не прилучає до надбань культури [34].

Щорічні опитування «Викладач очима студентів», що проводяться в навчальних закладів України, свідчать, що думка студентів про своїх викладачів може бути кращою.

Студенти величезного значення професійним якостям надають учителів: для них важлива: бажання уміти спілкуватися, проявляти ерудицію, добре знати предмет, уміння правильно подавати матеріал, особистісним (чуйність, зовнішні дані). Високо оцінюються також такі якості, як шанобливе ставлення і вияв зацікавленості саме до них. Разом з тим студенти майже байдужі до того, наскільки авторитетним, популярним є викладач у наукових колах, громадсько-політичній сфері [8].

В колах студентської молоді підвищується така цінність як робота. Сучасна молодь вважає, що робота – це найбільш цінна частина життя і без неї життя втрачає сенс [27]. Але багато молоді вважає, що на сьогоднішній день найбільш цінним є життя поза роботою, а робота – це вимушена необхідність.

Цінності «заробіток» і «службова кар'єра» піднімаються на найвище місце в шкалі ціннісних орієнтацій. Науковці, провівши досвід багатьох регіонів України серед молоді, а особливо серед студентів випускних курсів різних навчальних закладів, зазначають, що саме заробіток і кар'єра

визначають становище людини в суспільстві. Важливу роль відіграє цінність праці як способу досягнення високого становища в суспільстві [7].

Соціально-економічні та політичні проблеми, які існують в українському суспільстві, певна криза системи ціннісних орієнтацій, що проявляється в деформації суспільної свідомості, формують бажання частини представників студентської молоді жити та працювати за кордоном. Студенти хочуть на деякий час поїхати за кордон на заробітки.

Багато студентів мріють про туристичну поїздку за кордон. Але, мабуть, найбільше, що мало б хвилювати не лише педагогічний колектив, який працює зі студентською молоддю, а й державні кола, це те, що більшість студентів хочуть покинути Україну назавжди.

Учні різних регіонів по-різному ставляться до такої цінності як здоров'я. Так, на думку деяких дослідників, ця цінність посідає чи не домінуюче місце серед українських студентів (хоча 20 років тому вона була лише четвертою серед термінальних цінностей у пенсіонерів) [52].

Досить різними є і естетичні орієнтації різних груп учнів. Сучасні студенти, порівняно з попередніми поколіннями студентської молоді, менше люблять читати художню, науково-популярну та іншу літературу, майже не відвідують театри, музеї, виставки. Правда, наприклад, деякі представники студентства визначають таку цінність як «спілкування з друзями» і віддають перевагу цінностям «читання літератури у вільний час». Для рівня культурологічної компетентності сучасної студентської молоді наводяться результати опитування за тестом «Хто були ці люди?» проведено серед студентів деяких київських вищих навчальних закладів. Опитуваним було запропоновано список із близько 30 імен, серед яких відомі українські та зарубіжні вчені, письменники, режисери, актори, музиканти, державні діячі. Аналіз отриманих результатів свідчить про низьку ерудованість сучасних студентів.

Знайомство з художньою літературою не є актуальним для українських студентів, оскільки більшість із них відповіли в анкетах, що не люблять читати

і не читають. А ті, хто любить це робити, у вільний час читають детективи, фантастику, книжкові «серіали» [5].

Не втішає й те, що нинішні учні не цікавляться мистецтвом, а ті, хто знайомляться з ним у вільний час або займаються певним видом мистецтва, роблять це для зняття втоми, а не для естетичного розвитку.

Важливим аспектом ціннісних орієнтацій молоді є творчість. Якщо подивитися на дані. Як видно, ці цінності фіксуються саме у вільний час, мотиви, пов'язані з мистецтвом (класична музика, література, театр, образотворче мистецтво, художня самодіяльність), посідають останнє місце.

Основою високого рівня є: сім'я, любов і вірні друзі. Орієнтація на сім'ю пояснюється тим, що сьогодні для багатьох людей сім'я є важливим джерелом морально-психологічної підтримки, позитивних емоцій для розгубленої сучасними подіями особистості.

Від сім'ї залежить єдність суспільства. Вчені одностайно погоджуються, що ціннісні орієнтації формують сучасного студента і спрямовують його на створення власного, індивідуального портрета: «Головне в житті – це міцне здоров'я, сім'я – це необхідне джерело морально-психологічної підтримки. Любов та спілкування з друзями прикрашає життя [44].

Матеріальне забезпечення дає впевненість у собі, своїх силах.

Що стосується творчості, пізнання і досягнень, що заслуговують суспільного визнання – це не завжди вдається, але було б бажано. Задоволення приємні, але на них сьогодні не вистачає часу та грошей. Абсолютно впевненим можна бути тільки в одному – сьогодні треба розраховувати тільки на свої сили, здібності та можливості» [14].

Психологічні дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді останнього десятиліття переконують, що у свідомості сучасної молоді (в тому числі студентів) формується характерний для західного суспільства тип особистості – особистість, яка перш за все цінує себе і вважає, що в першу чергу від цього залежить його діяльність, життєвий успіх тощо. З одного боку, це непогано, оскільки орієнтація на власні сили, розум, здатність досягати

життєвих цілей потребує роботи над собою, наполегливого володіння знаннями тощо. Важливо пам'ятати, щоб у студентів визначенні цінностей не формувалось поняття «людина-егоїст», що може істотно переступити через усе можливе, змінити будь-які моральні норми заради досягнення поставленої мети [34].

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

2.1. Результати емпіричного дослідження. Організація та аналіз.

Сучасні соціально-психологічні дослідження свідчать про те, що за останні роки більшість молодих людей починають переорієнтовуватися на матеріальні цінності. Їх досить сильно приваблюють гроші, заробітки, бізнес, участь у управлінських структурах. Можна спостерігати також і таку тенденцію росту інтенсивних духовних пошуків, орієнтації на істинні цінності, що проявляється у збільшенні інтересу до світової культури, історії своєї сім'ї, народу.

На етапі емпіричного дослідження вам пропонується розглянути методи та методики які були використані для вивчення цінностей сучасної молоді та проаналізовано представлені результати даного дослідження.

Основна вибірка нашого дослідження – студенти другого курсу, які навчаються у м. Вижниця, Вижницького фахового коледжу прикладного мистецтва зі спеціальністю «Образотворче мистецтво». Вік досліджуваних 18-20 років, кількість респондентів становила 30 осіб.

Перший етап нашого дослідження був спрямований на дослідження методики за автором М. Рокича - «Ціннісні орієнтації».

Дана методика спрямована на систему ціннісних орієнтацій, що визначає змістовне направлення особистості, що складає базові відношення особистості до оточуючого світу, до інших людей які її оточують, ставлення до своєї особистості, основні мотиваційні активні життєві події, що впливають на людину, певні життєві концепції та філософські погляди».

Методика вивчення за М. Рокича передбачає ранжування ціннісних орієнтацій, які спрямовані на ряд цінностей важливих для людини.

Він цінності людини розділив на два основних класи: а) термінальні цінності, ті які характеризують будь-яку кінцеву ціль індивідуального існування, до якої прагне особистість та б) інструментальні цінності, що характеризують впевненість будь-якого образу дії або властивості особистості, що являються важливими у різних життєвих обставинах які проживає індивід. Такий поділ на класи має свою традиційну складову та спрямована на ряд цінностей.

Важливою особливістю даної методики є те, що вона має свою універсальність та зручність і економічна цінність у проведенні емпіричного дослідження і опрацювання їх результатів, гнучкість, може змінюватися стимульним матеріалом, н-д списки цінностей, так і інструкції.

Проблематичністю даної методики може бути певний вплив очікування соціального характеру. Варто зазначити, що є і важливість мотиваційної складової яка розглядається.

На початку проведення дослідження між експериментатором та досліджуваними був налагоджений контакт, що істотно впливає на результат.

Інструкція проведення: Учасникам дослідження пропонуються списки цінностей по двом групам (18 у кожному із списків). Учаснику дослідження необхідно кожній вагомій цінності надати свій номер відповідно до ступеня та важливості (від 1 до 18), а потім прорангувати. Експериментатор на початку пропонує список з термінальними цінностями, а пізніше список другої групи – інструментальні. Більш наочні результати проведеного дослідження за методикою М. Рокича (див. Таблиця №1, №2).

Результати дослідження та їх опрацювання. За результати рангування, можна дізнатися багато корисної інформації про учасника дослідження та визначити якими цінностями для досліджуваного є вагомими і які на його думку також можуть бути додатковими.

Проаналізувавши цінності термінальної групи на перших 3-х позиціях вони розмістилися наступним чином:

I-першу позицію переважають цінності людини яку запропонував М. Рокич містить дві групи духовних цінностей: цінності-цілі – *термінальні*; цінності-засоби – *інструментальні*.

Першу групу цінностей можна характеризувати як основні життєві і моральні принципи на які орієнтується людини.

Друга група цінностей можна характеризувати як інструмент досягнення певних життєвих цілей та принципів, які теж мають для людини неабияке значення.

Вивчаючи та досліджуючи результати по методиці М. Рокича «Ціннісні орієнтації» нами визначено наступні пріоритети *термінальних цінностей*: «здоров'я (фізичного чи психічного)», що становить – 41% у досліджуваних; дещо менше для 19 % респондентів – «щасливе сімейне життя»; значуща для студентів є така цінність, як «активне діяльне життя», що становить – 14%; «любов» та «цікава робота», по (10%).

Нами були враховані у відсотковому значенні і такі цінності як «творчість» і «упевненість» які становлять по 3%. Більш детально результати дослідження можна побачити на рис. 2.1. далі.

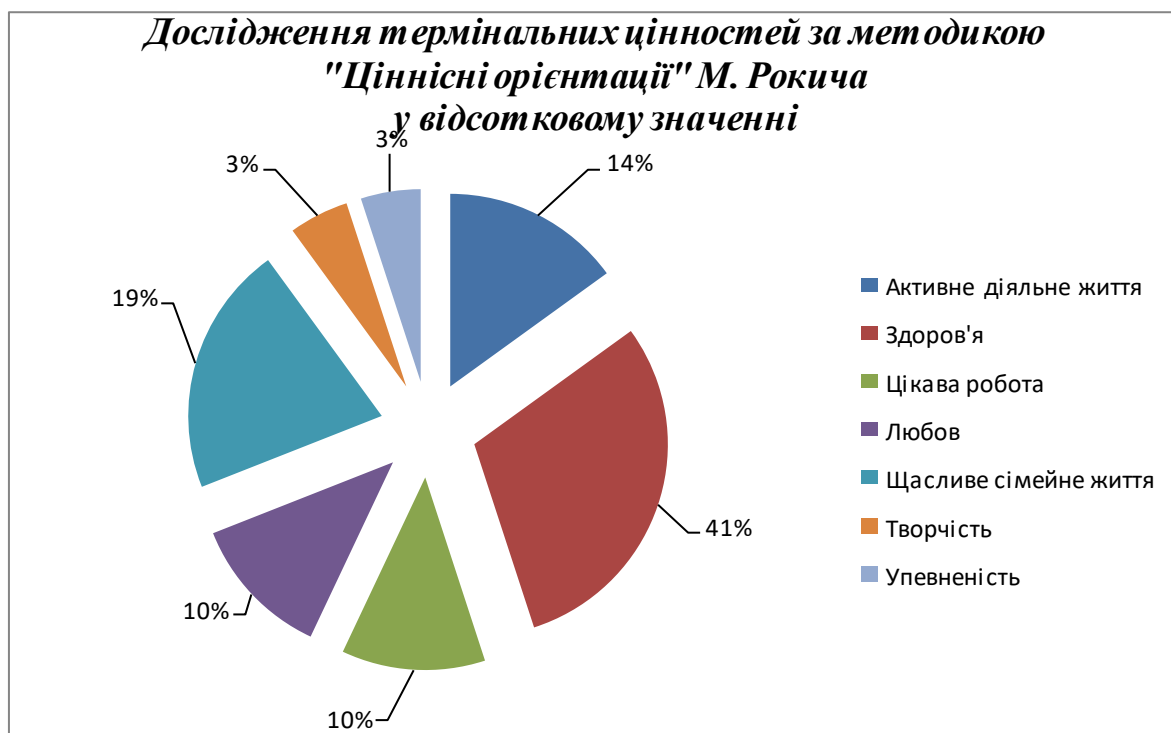


Рис. 2.1. Розподіл термінальних цінностей за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича у відсотковому значенні

Наступні результати нашого дослідження за методикою М. Рокича «Ціннісні орієнтації» ми дослідили такі наступні пріоритети *цінностей інструментального спрямування*. За нашими результатами інструментальних цінностей, дослідження (списку Б), що були проранговані показали, що основна частина досліджуваних студентів віддали перевагу таким двом цінностям, як непримиримість до недоліків у собі та інших, що становить (38%); друге місце переваги має менший показник, що становить – (17 %).

Наступну цінність, яку ми розглянули це була – освіченість: широта знань; загальна висока культура; переважає на другому місці, що становить – (38 %), першу позицію займає ця цінність, яка має достатньо велику кількість, що становить – (27 %); третю позицію посідає, інша група студентів, яка зазначена як акуратність: схильність до чистоти; уміння дотримуватися порядку, шанувати свої речі побуту, справи запановувати заздалегідь мають – 65%. Більш наочно результати відсоткового значення можна побачити на рис. 2.2. див. додаток табл. 2.



Рис. 2.2. Розподіл інструментальних цінностей за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича у відсотковому значенні

Аналізуючи діаграму відсоткового значення ми можемо чітко підкреслити список тих важливих цінностей, які з позиції студентів другого курсу є необхідними і також важливими, а інші меншим ступенем значущі.

Так на першій позиції у нас є така цінність як – освіченість, що становить 35%, другу позицію студенти обрали таку цінність як «акуратність», яка має теж непоганий відсоток – 19%, а також цікаво спостерігати, що наші молоді люди проявляють і таку цінність як «вихованість», що має показник – 15%. та має третю позиції у рейтинговій шкалі.

Наша молодь у дослідженні також при виборі цінностей обрала – «сміливість» (3%), «волю» (10%), «життєрадісність» (10%), «самоконтроль» (8%),

Аналіз результатів показав, що запропоновані цінності які є у переліку списку Б, досліджувані взагалі не обрали, що можна трактувати як не потрібність для них і не важливість їхнього використання. Не виникала потреба і студенти їх не обирали для свого життя.

Динамічні зміни значимості і значення *цінностей інструментального спрямування* можна проаналізувати як потребу для них «образотворче мистецтво» де вони навчаються і відіграють свою важливість: «освіченість», «акуратність», «вихованість», «самоконтроль» та «життєрадісність».

Вище сказане твердження, означає що студенти-дизайнери мають тенденція власних поглядів на формування як індивідуальних так і особистісних цінностей. У більшій мірі переважають конкретні цінності над абстрактними, що важливо для таких спеціальностей творчого спрямування.

Цікавим є і той факт, та привертає нашу увагу, що у майбутніх студентів спеціальності «образотворче мистецтво» важливими є (вихованість, акуратність тощо), що вказало на результат при аналізі результатів, а також цінності прийняття інших людей (самоконтроль), що є необхідним і має вплив для їх професійного та особистісного самовизначення, а не тільки індивідуальні цінності (сміливість, воля тощо).

Загальні характеристики до цінностей у сучасної молоді відображають свої особливості у суспільстві. Молодь бажає себе реалізувати, певного досягти успіху, мати фінансову незалежність.

Також наше дослідження показало, що студенти небайдужі до: кохання, духовних цінностей, і для них важливе щасливе сімейне життя.

Отож, ціннісних орієнтацій сучасної молоді досить вагома та актуальна у нашому суспільстві, вона закладена в основі й життєдіяльності, різних поглядах та цінностях. Якщо у молодих людей буде виражено у її розвитку усі цінності запропоновані науковцем, то їхнє майбутнє буде розвиватися належним чином і молодь буде досягати поставленої мети та досягати хороших успіхів у будь-якій сфері та при будь-яких життєвих обставинах. Молодь, не буде байдужою до інших якщо буде керуватися у своєму житті духовними цінностями, проявляти свою активну позицію, ініціативу, матиме глибоку віру у власні сили.

II етап передбачав використання методики для виявлення сформованості духовних цінностей сучасної молоді під назвою «Здійснення бажань».

При виборі психодіагностичних методів ми вказуємо певні цінності, властиві кожному певного рангу. Домінуючим буде рівень егоцентричних цінностей: різноманітні задоволення; популярність особистості та визнання її таланту іншими; влада і вплив; особиста безпека тощо. Для рівня цінностей суттєвою буде орієнтація на сімейне благополуччя; вигідний шлюб; дочекатися спокійної старості і мати чемних дітей.

Переважають такі цінності, як національні та суспільні. Також можна виділити такі характеристики, як: соціальна справедливість; порядок на дачі; порозуміння між громадянами; добробуту держави. Серед загальнолюдських духовних цінностей виділимо такі: вірність; добра воля; допомога нужденним, альтруїзм і гармонія з природою.

Процес аналізу даних, отриманих під час дослідження, дає змогу визначити місце в системі загальних цінностей особистості, причому важливе місце займають духовні цінності особистості. Визначення рейтингу запропонованих цінностей сприяє ціннісному самовизначенню студентів і може слугувати поштовхом для процесу подальшого формування духовних цінностей у молоді.

Проведення емпіричного дослідження. Під час її проведення ми ознайомили досліджуваних з інструкцією та запропонували досліджуваним визначити пріоритетні значення у наданому списку відповідно до інструкції (з 1 по 16 місце).

Результати та їх обробка. Під час отримання результатів дане дослідження нам було визначено наступні підсумки результатів які нам показали, які цінності є для досліджуваних надають більшу кількість балів що мають перевагу. Таким значенням:

- вірні – 63,3%;
- допомога нужденним – 40%;

- сімейне благополуччя – 36,6%;
- благополуччя в країні – 30%;
- соціальна справедливість – 23,3%;
- порядок на дачі 6 – 20%;
- вигідний шлюб – 16,6%;
- влада і вплив – 10%;
- впізнаваність і популярність – 10%;
- доброзичливість – 6,66%;
- слухняних дітей – 6,66%;
- особиста безпека – 6,66%;
- різноманітні розваги – 3,33%;
- спокійна старість – 6,66%;
- порозуміння між громадянами – 13,3%;
- гармонія з природою – 6,66%.

Більш детально у відсотковому співвідношенні результати дослідження наведено на рис. 2.3.

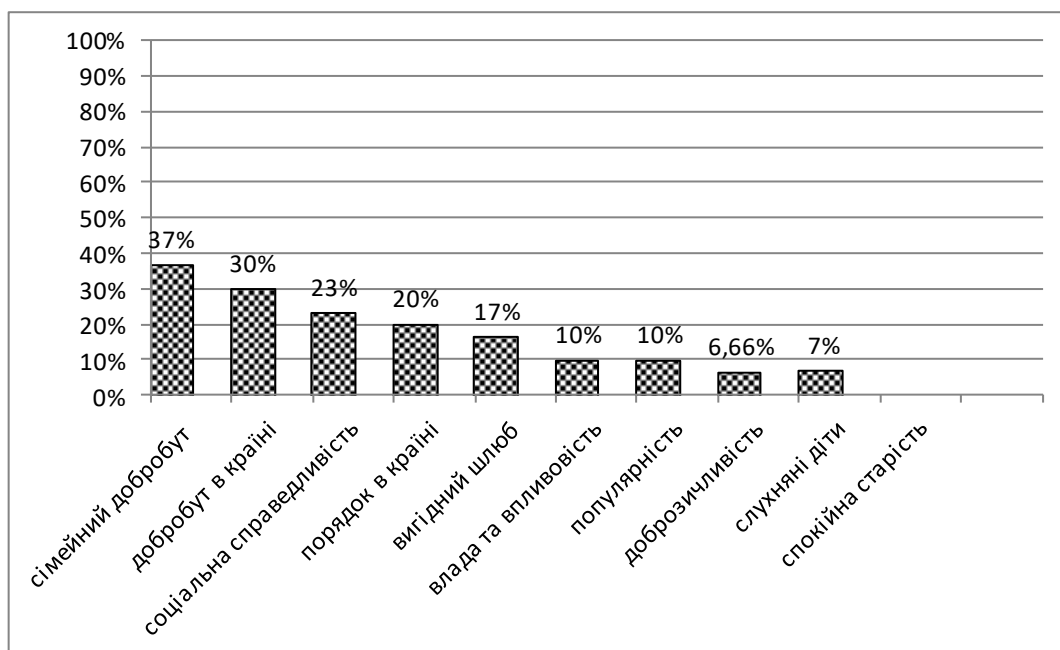


Рис. 2.3. Розподіл показникових відсотків «Здійснення бажань» духовних цінностей за методикою студентів спеціальності «образотворче мистецтво»

На першому місці для наших респондентів знаходяться – духовні цінності: вірність (63,3 %), допомога тим хто її потреби (40%). Це свідчить про високий рівень сформованості духовних цінностей у більшості досліджуваних. Важливе місце в списку обраних цінностей посідають соціальні цінності: соціальна справедливість (23,3%) і добробут в країні (30%). Також важливими для сучасних студентів є: сімейні цінності, а саме сімейне благополуччя (36,6%). Це свідчить про усвідомлення досліджуваними важливості сімейних цінностей.

Важливо відзначити, що для сучасної молоді важливі духовні цінності.

III етап дослідження був виконаний за методикою «Q-сортування».

Методика «Q-sorting» призначена для вивчення ідентифікації особистості про себе. Вона була розроблена Б. Стефансоном в 1958 році. Позитивною стороною цієї методики є те, що при роботі з нею досліджувані виявляють свою індивідуальність, тобто справжнє «Я», а не «відповідність розбіжності» статистичному норми інших людей.

Процедура дослідження. Методика «Q-sorting» включає 60 пунктів-твердження, які стосуються поведінки людини в групі.

Методологія дає змогу визначити шість основних тенденцій поведінки людини в групі: залежність, незалежність, комунікабельність, некомунікабельність, прийняття «боротьби» та уникнення «боротьби».

За ключем розраховується частота виявлення кожного з трендів. При цьому кількість відповідей «так» на одну з тенденцій додається до кількості відповідей «ні» на полярну тенденцію в загальній парі.

Наприклад, кількість позитивних відповідей за шкалою «залежність» дорівнює кількості негативних відповідей за шкалою «незалежність». Якщо отримане число наближається до 20, то можна говорити про значне домінування тієї чи іншої стійкої тенденції, яка притаманна індивіду і проявляється не тільки в певній групі, а й за її межами.

Більше наочних результатів методики «Q-sorting» див. у додатку.

Обробка результатів. Таким чином, за тенденціями «залежність-незалежність» у всіх студентів цієї групи переважає тенденція до самостійності. Це свідчить про те, що внутрішнє бажання індивідів не виражає прийняття групових стандартів і цінностей. Для них не існує соціальних і морально-етичних норм як таких.

Ці люди намагаються завжди бути в центрі уваги, не люблять тих, хто виділяється, легко можуть суперечити лідеру, прагнуть згуртувати навколо себе однодумців, намагаються зберегти своє високе становище в групі.

Схильність до комунікабельності спостерігається лише у 6,6% студентів, тобто ці досліджувані мають прагнення до емоційних проявів у спілкуванні в групі та за її межами, легко та приємно вливаються в колектив, ці люди характеризуються високою комунікабельністю, люблять дружбу в групі, відкрито поведуться в колективі, проявляють ініціативу у встановленні контактів у спілкуванні, люблять жвавість, легкість, природність, тому не люблять занадто формальних (ділових) стосунків.

У 93,3% студентів проявляється протилежна тенденція до некомунікабельності. Це свідчить про відсутність прагнення до доброзичливого спілкування, в колективі ці учні поводяться осторонь від інших; соціальні ролі, які вони собі обирають, по можливості виключають активне спілкування з іншими людьми; надають перевагу спокійному обговоренню розбіжностей у думках; не люблять, коли стосунки в групі занадто фамільярні; вони віддані групі в цілому, а не окремим друзям; нездатний відповісти на пряму дружлюбність; болісно реагувати на зауваження друзів; може втручатися в контакти знайомих і заважати їм.

У 10% людей кількість відповідей «Так» на одну тенденцію дорівнює кількості позитивних відповідей на протилежну тенденцію (тобто тенденції комунікабельності-некомунікабельності), а це, у свою чергу, свідчить про наявність внутрішньої особистості. конфлікт, який залежить від однаково виражених протилежних тенденцій.

Схильність до «боротьби» проявляється у більшій кількості студентів, тобто 63,3% респондентів. Прийняття «боротьби» включає активне бажання індивіда взяти участь у житті групи, досягти більш глибокого статусу в системі міжособистісних взаємодій. Можна сказати, що ці учні вперті. Вони критичні до товаришів, їхня самооцінка ні в якому разі не занижена, вони недостатньо досвідчені у вираженні своїх почуттів, здатні до ескалації та конфліктів.

Зворотна тенденція до уникнення «боротьби» спостерігається у 46,6% студентів, це свідчить про те, що особи намагаються уникати взаємодії, зберігати нейтралітет у групових суперечках і конфліктах, виявляють схильність до компромісних рішень.

Серед цих людей неможливо знайти сварливих, злих і тих, хто в роздратуванні знущається над іншими. Ці люди можуть відчувати тривогу, коли в групі назріває конфлікт. Під час конфліктів вони зазвичай залишаються нейтральними, намагаються уникати сварки, майже ніколи не критикують своїх друзів. Як і в попередній парі тенденцій, тут також 6,66% студентів мають внутрішній конфлікт, який виражається у протилежних тенденціях

прийняття «боротьби» та уникнення «боротьби».

У підсумку виходить, що в одній групі учнів на перше місце виходять власні інтереси і бажання. Вони здатні на багато чого для досягнення своєї мети, і їхня мета зараз – бути лідером серед друзів, у своїй команді. Таких понять, як «обов'язок», «мораль», «етика», «культура» в тлумаченні цих слів для них ще не існує, як мало б бути. Тому рівень їхньої духовності дуже низький, можна сказати, що вони все ще перебувають у «сплячому» стані.

Варто зазначити, що кожна з цих схильностей має внутрішні та зовнішні характеристики, тобто може бути внутрішньою властивістю особистості, а може бути зовнішньою, своєрідною маскою, яка приховує справжнє обличчя людини.

IV етап – вивчення методики «Як я себе ставлю?» В. В. Століна, С. Р. Пантелєєва. Цей тест містить 57 тверджень. Ця методика дозволяє з'ясувати, яка з десяти запропонованих шкал є найбільш притаманною і важливою для тієї чи іншої людини. Різні шкали: самоповаги, самосимпатії, шкали повідомлення позитивного чи негативного ставлення оточуючих до інтерв'ююваного, інтересу до себе, самовпевненості, самоприйняття, самоуправління та саморегуляції, самозвинувачення, самозвинувачення, інтерес, саморозуміння. На основі цього тесту також можна визначити недиференційоване ставлення до себе.

Процедура дослідження. респондентам дають наперед готові бланки для роботи, на яких вони мають вказати, які на їхню думку найбільш важливіші шкали. Підсумки даної методики представленні у додатку.

Обробка і аналіз результатів. досліджуючи за шкалами низького, середнього та високого рівня за даною методикою ми бачимо результати у відсоткового показника по кожній шкалі окремо.

Аналізуючи дані результати і проаналізувавши у відсотках детальніше ми бачимо, що за *шкалою самоповаги* на низького рівня – 26,4% особи, середній становить – 43% осіб, високий у – 30,6% осіб. Можна твердити, що

більша кількість досліджуваних має самоповагу, хоча у досить великої кількості осіб вона на середньому рівні, а це свідчить, що самоповага присутня не у всіх життєвих ситуаціях, або вона недостатньо розвинута *див. діаграму відсоткових показників* рис. 2.4.

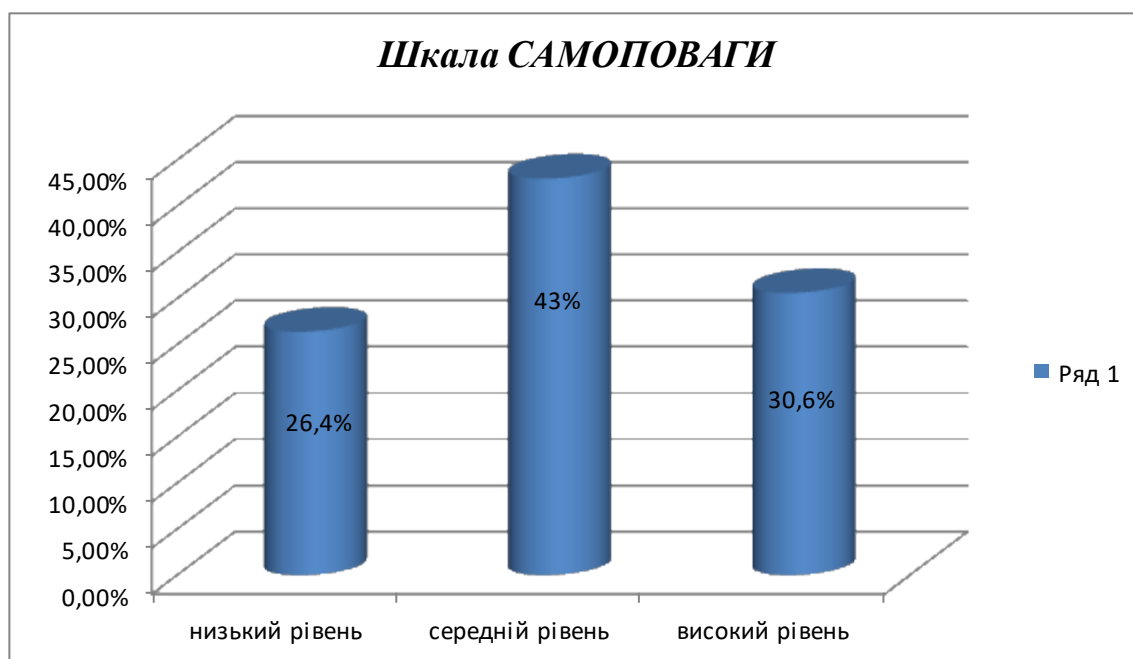


Рис. 2.4. Відсоткове значення шкали самоповаги

Шкала автосимпатії у 19,5% досліджуваних знаходиться на низькому рівні; у 32,3% досліджуваних на середньому рівні; у 48,2% досліджуваних на високому рівні. Це говорить про те, що більшій кількості досліджуваних присутня автосимпатія, приязне ставлення до себе, повне сприйняття своїх моральних позицій *див. діаграму відсоткових показників* рис. 2.5.

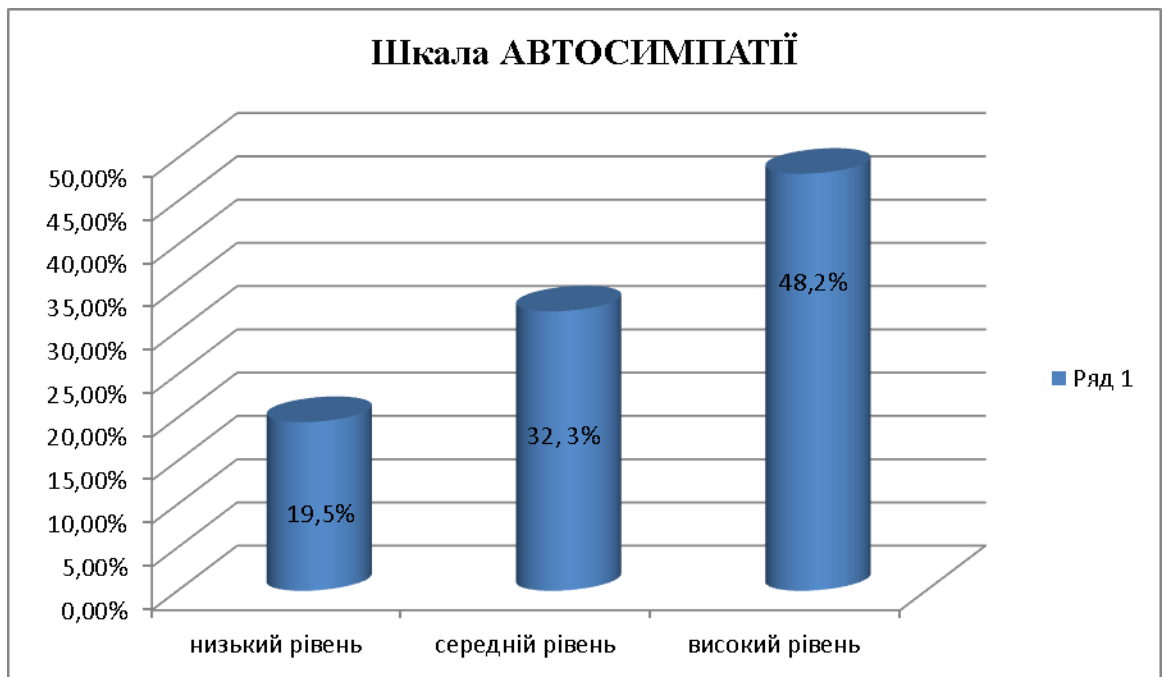


Рис. 2.5. Відсоткове значення шкали автосимпатії

Шкала спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до себе у значній кількості досліджуваних спостерігається на середньому рівні – 58,2% осіб та високому рівні – 35,4% осіб. Лише у 6,4% досліджуваних дана шкала знаходиться на низькому рівні. Отже, 35,4% вважають, що у спілкуванні інші індивіди ставляться до них позитивно. 6,4% вважають, що спілкування є негативним та 58,2% розташувалися посередині двох протилежностей (спілкування позитивне і негативне) *див. діаграму % показників рис. 2.6.*

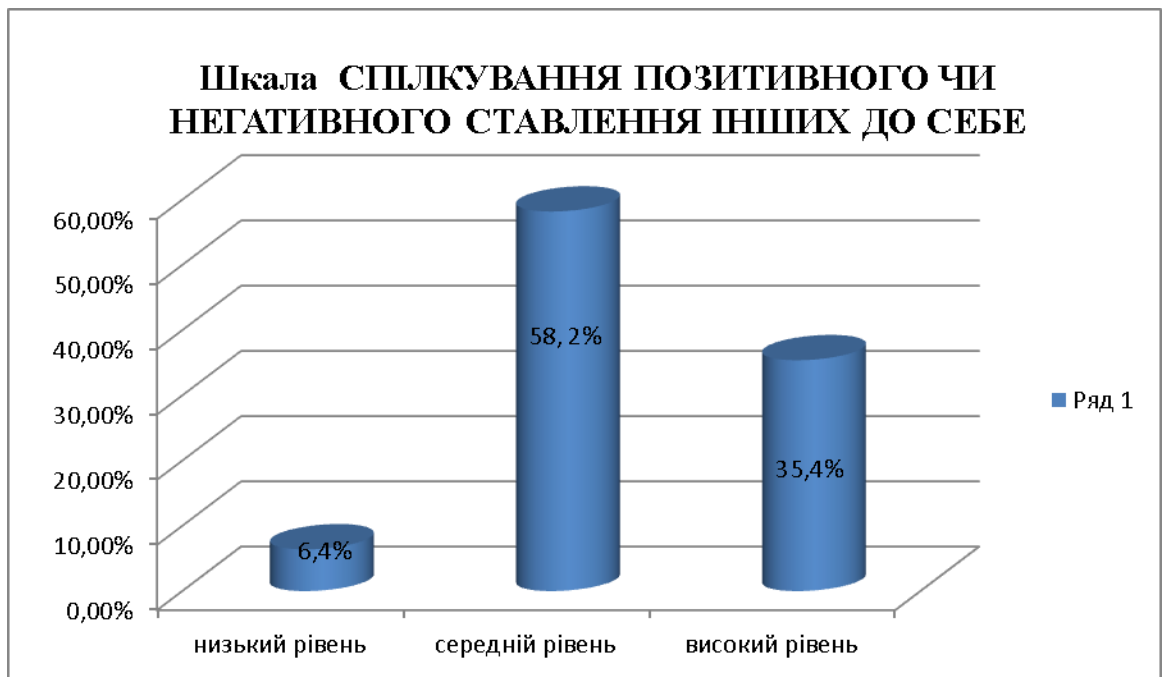


Рис. 2.6. Відсоткове значення шкали спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до себе

По шкалі самоінтересу всі респонденти розташувалися на середньому та високому рівнях (тобто на низькому рівні не виявлено жодного досліджуваного). На високому рівні знаходяться 28,4% досліджуваних, а значна більшість досліджуваних розташувалися на середньому рівні – 71,6 % осіб. Це говорить про те, що в досліджуваних інтерес до себе недостатньо виражений *див. діаграму % показників рис. 2.7.*

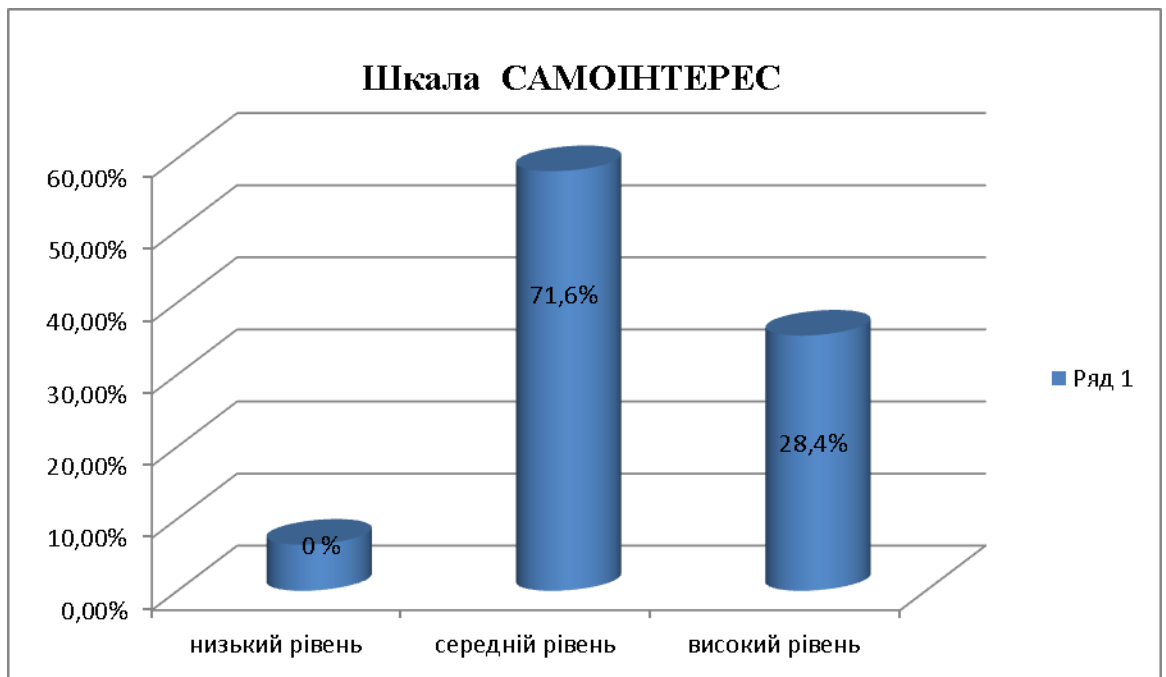


Рис. 2.7. Відсоткове значення шкали самоінтересу

Шкала самовпевненості у 11,4% досліджуваних знаходиться на низькому рівні, у 60,2% досліджуваних – на середньому рівні, у 28,4% досліджуваних – на високому рівні. Це свідчить про те, що лише у 28,4% самовпевненість присутня, а 60,2% не відчують повної впевненості в собі, у своїх діях, рішеннях *див. діаграму % показників рис. 2.8.*

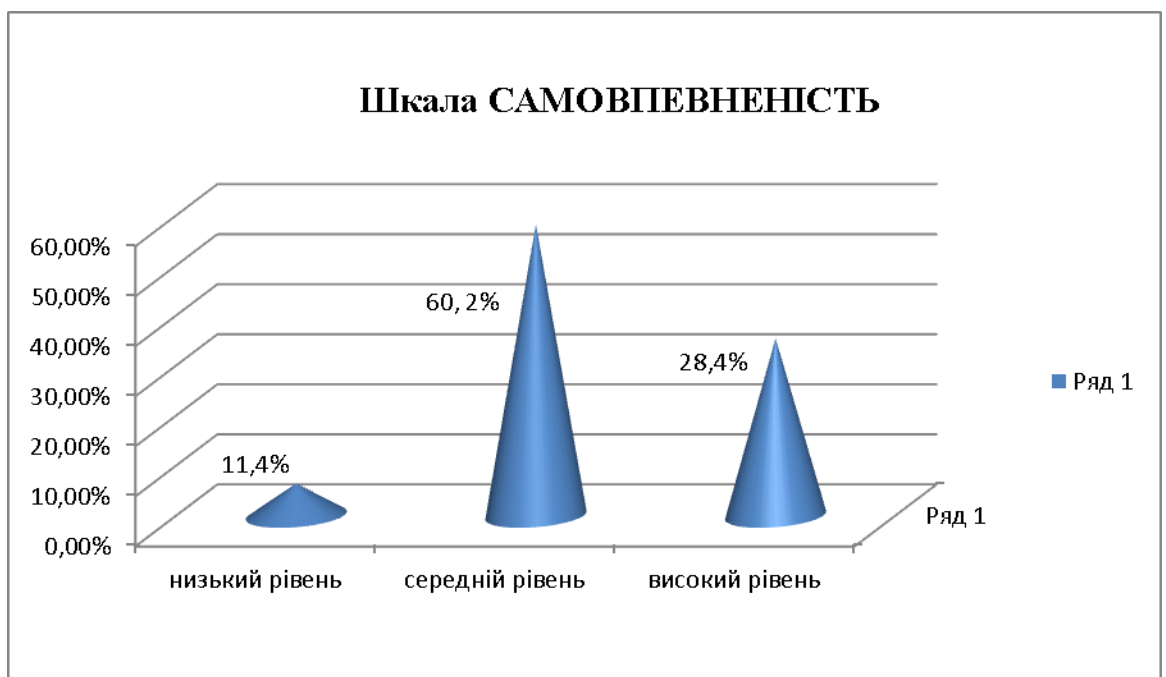


Рис. 2.8. Відсоткове значення шкали самовпевненості

По шкалі самоприйняття на низькому рівні опинилася 1 особа, що становить – 3,4%. Значна частина досліджуваних – на середньому рівні 65,3% осіб, і на високому рівні – 31,3% осіб. Так як, більша частина досліджуваних (70%) знаходиться на середньому рівні, то можна сказати, що у даній групі досліджуваних прийняття себе, власного «Я» виражено себе недостатньо *див. діаграму % показників* рис. 2.9.

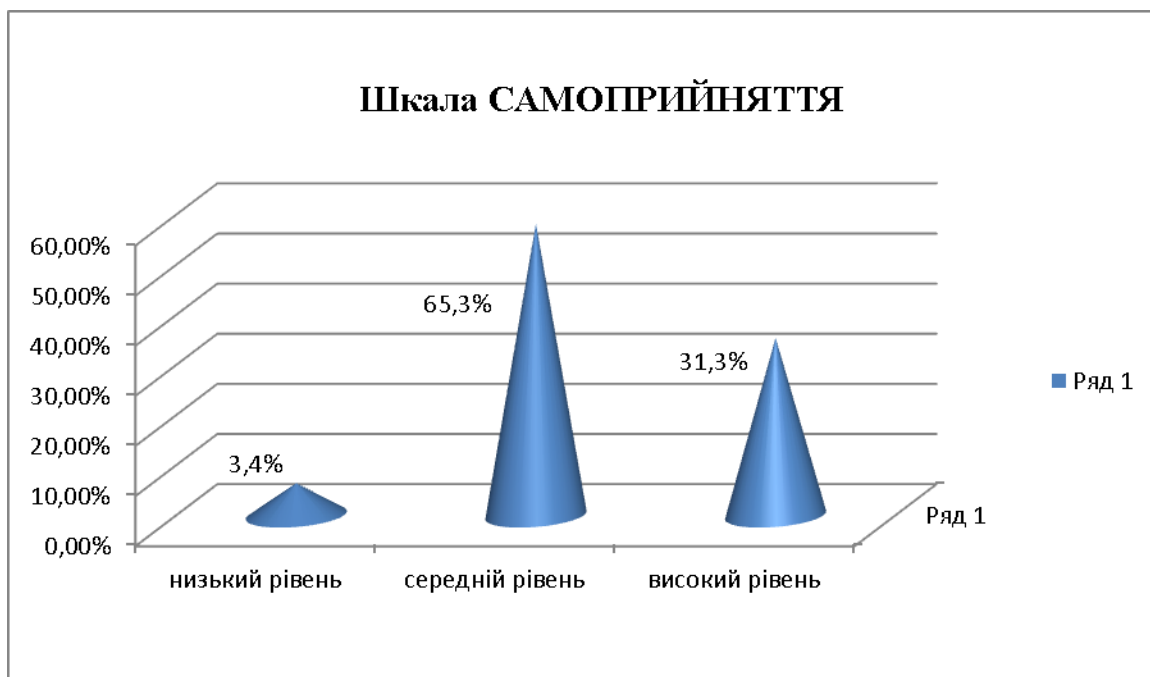
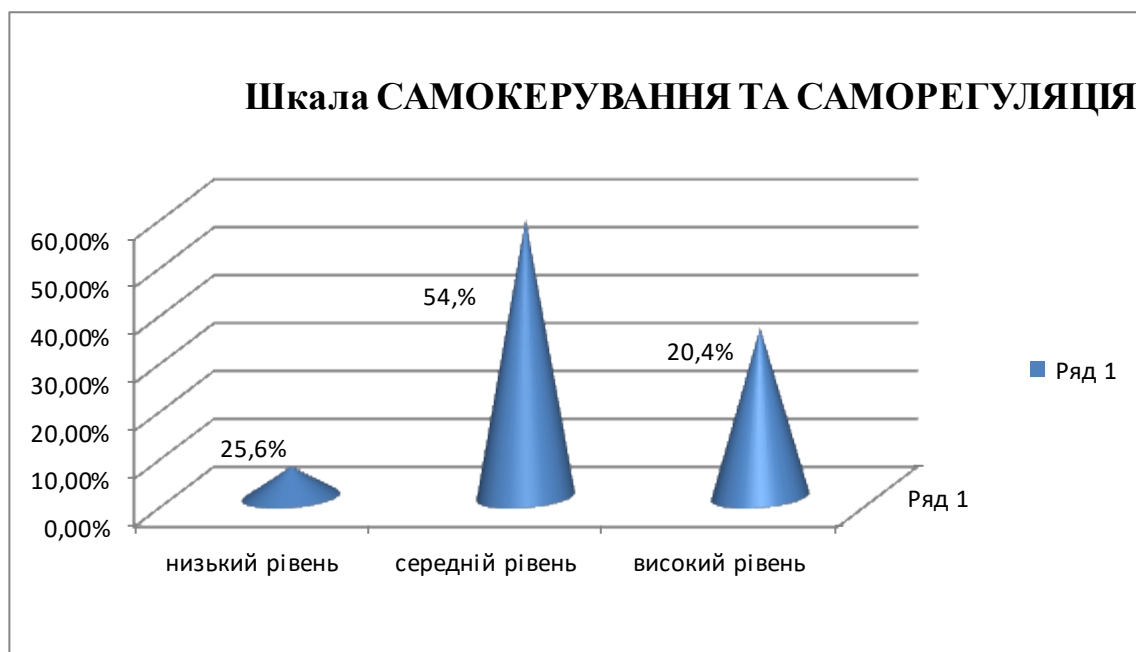


Рис. 2.9. Відсоткове значення шкали самоприйняття

Шкала самокерування та саморегуляції у 25,6% досліджуваних опинилася на низькому рівні, у 54% досліджуваних – на середньому рівні, у 20,4% досліджуваних – на високому рівні. Це говорить про те, що у досліджуваних самокерування та саморегуляція здійснюється порівняно погано *див. діаграму % показників* рис. 2.10.



**Рис. 2.10. Відсоткове значення шкали
самокерування та саморегуляції**

Тобто суб'єкти мали відносно невелику здатність керувати собою на основі сприйняття та усвідомлення актів своєї поведінки та власних психічних процесів. Знаючи, що механізми саморегуляції формуються в процесі становлення особистості, отримані результати свідчать про те, що у досліджуваних етап становлення особистості ще не завершився.

Шкала самозвинувачення переважно розташована на низькому та середньому рівнях – у 65,2% респондентів. Лише 34,8% осіб отримали високий рівень. У підсумку можна стверджувати, що у досліджуваних присутній великий ступінь самозвинувачення, тобто відверте невдоволення своїми діями та вчинками. Ця форма самозвинувачення може бути різною. Це самокритика, яка здійснюється у формі внутрішнього діалогу, це докір совісті, це гнівний діалог, спрямований на себе за прояв безпринципності, тощо *див. діаграму % показників* рис. 2.11.

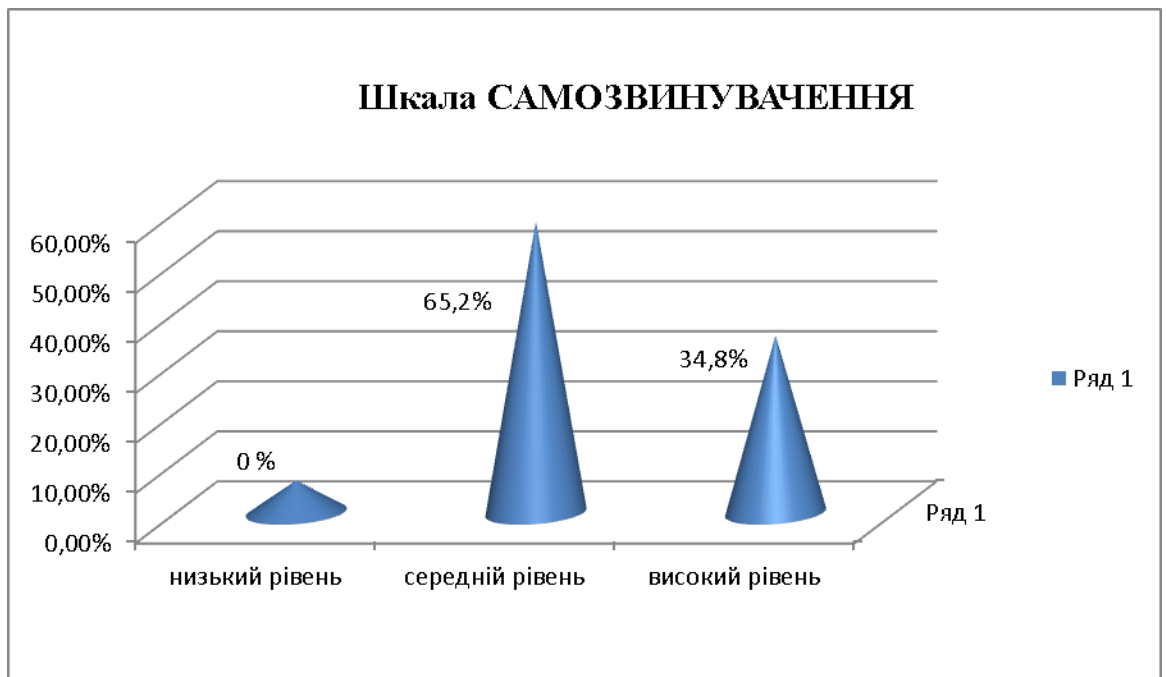


Рис. 2.11. Відсоткове значення шкали самозвинувачення

По шкалі самозацікавлення на низькому рівні опинився 15,3% досліджуваних. Значна частина досліджуваних опинилася на середньому рівні – 48,2% осіб, та на високому рівні – 36,5% осіб. Це свідчить, що в досліджуваних розвинута пізнавальна сторона психічної діяльності власного «Я» див. діаграму % показників див. діаграму % показників рис. 2.12.

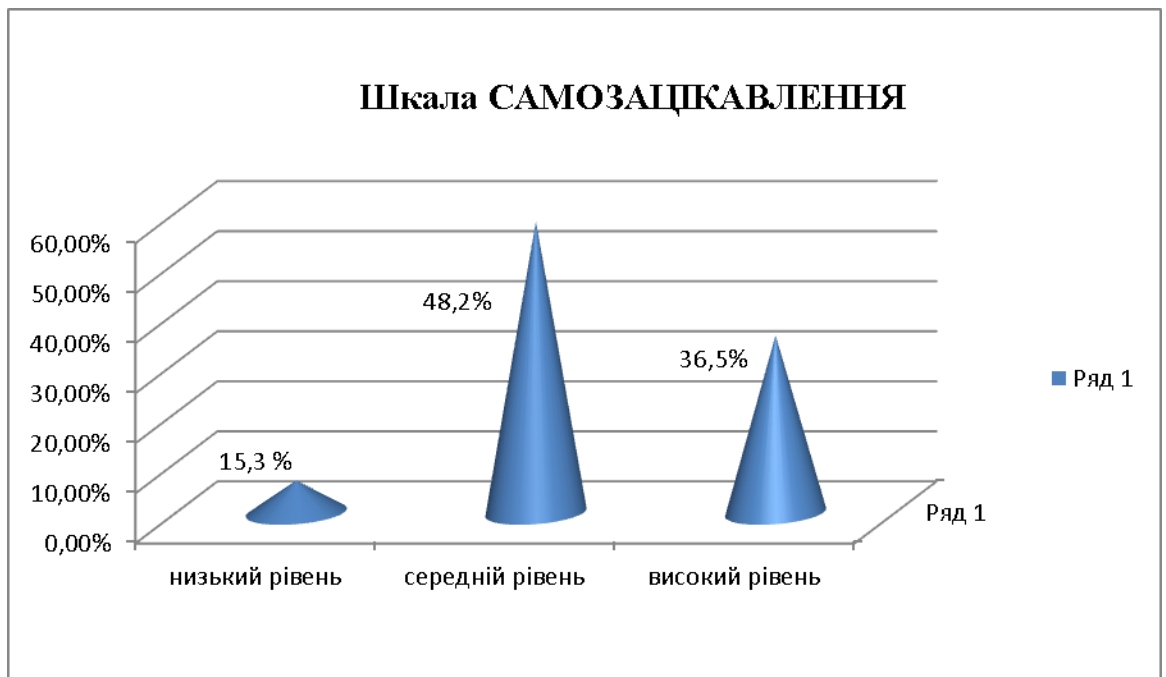


Рис. 2.12. Відсоткове значення шкали самозацікавлення

Що ж стосується *шкали саморозуміння*, то вона розташувалась в основному на низьких рівнях – 41,7% осіб, та на середньому – 53,1% осіб. На високому рівні всього – 5,2% досліджуваних. Це говорить про те, що в досліджуваних досить слабо розвинуте саморозуміння, тобто розуміння своїх дій, вчинків, прагнень і принципів *див. діаграму % показників див. діаграму % показників* рис. 2.13.

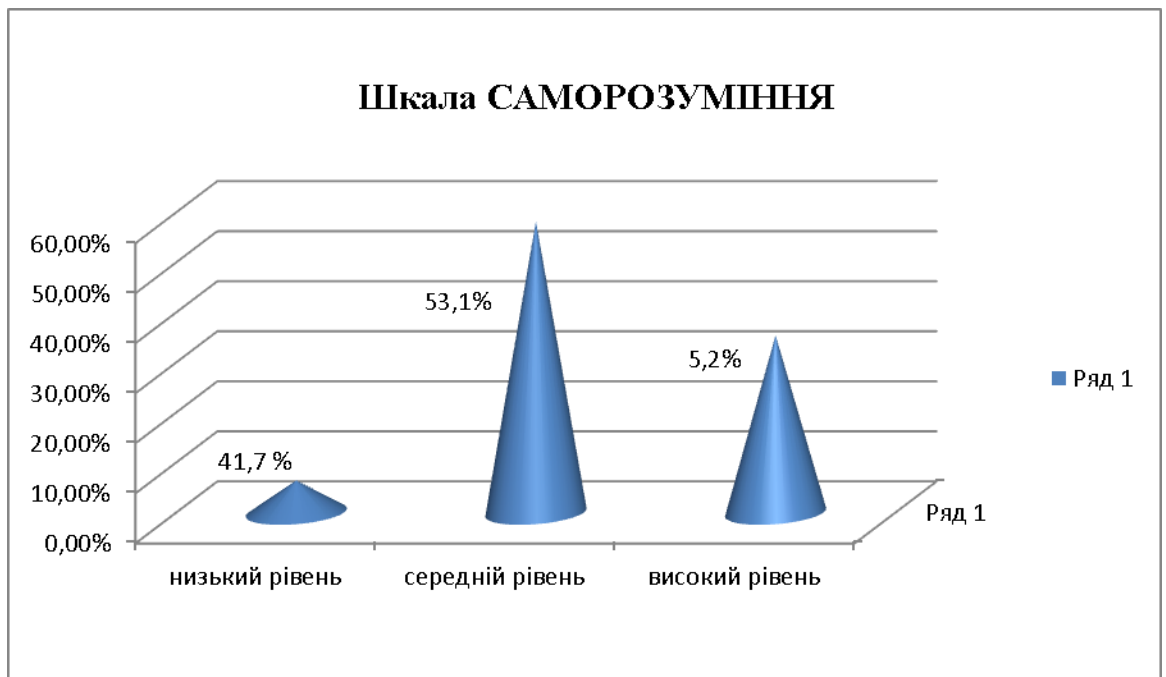


Рис. 2.13. Відсоткове значення шкали саморозуміння

Визначаючи шкалу недиференційоване ставлення до самого себе по цих трьох рівнях, ми бачимо, що досліджувані знаходяться на середньому та високому рівнях. Це проте означає, що у наших респондентів досліджуваних недиференційоване ставлення до самих себе.

Якщо визначити, які шкали у респондентів є на місцях перших (тобто найбільш притаманні), то ми бачимо, що для цих осіб – шкала самоповаги важлива. Шкала авто симпатії також є важливою, що є найбільшим показником для нашої молоді. Якщо розглядати шкалу спілкування (негативного чи позитивного ставлення інших до себе) вона теж відіграє певне значення. Багато хто з респондентів обрав і шкалу самоінтересу яка є важливою для майбутнього.

Перше місце посідає і шкала самовпевненості та самоприйняття. Також вагомою є і шкала самозвинувачення респондента, що у відсотковому значенні ми мали можливість проаналізувати вище.

Отже, аналіз здійснений під час проведення дослідження за вище згаданими методиками показали результати про те, що молоді люди ціннісні орієнтації розглядають як тенденцію:

- бути незалежними;
- мати свої особливі соціальні цінності
- чітко показувати свою позицію;
- своє самоставлення формувати відповідно до симпатії та відношення інших осіб по відношенню до них.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи теоретичний та практичний аспекти нашого кваліфікаційного проєкту можна виокремити наступне:

Ціннісними орієнтаціями особистості є складна система стратегічних життєвих орієнтирів, цілей визнаних нею. Це моральні, психологічні, соціальні, політичні, життєві, родинні та інші цінності, які спрямовують молодь у процесі прийняття рішень та регуляції поведінки. Вони виступають елементом структури особистості, від якого залежать поведінка та діяльність. Їхнє формування відбувається у процесі засвоєння певного соціального досвіду, що проявляється у життєвих переконаннях, ідеалах, цілях. Ціннісні уявлення з'являються першими у сімейному оточенні, адже все розпочинається з сім'ї, а проблема їх трансформації залежить від зусиль освітніх закладів і спроможності їх трансформувати ціннісні орієнтації молоді.

Ціннісні орієнтації складають особливі психологічні утворення і являються основними елементами структури особистості. Ціннісна орієнтація завжди виявляється у сфері розгалужених взаємовідносин між людиною і суспільством (стосовно праці, колективу, культури, побуту, дозвілля і т. п.). Саме вона дозволяє судити про ступінь втілення соціально необхідних норм, регламентацій, зразків поведінки в індивідуальній свідомості.

У ціннісній орієнтації акумулюється життєвий досвід людей. Ціннісна орієнтація – це вибіркоче ставлення до носія цінності, який може бути реальним предметом задоволення потреб окремої людини чи соціальної спільності. Наявність усталених ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини як особистості. Вони часто проявляються в діяльності та поведінці людини, а також є своєрідним індикатором ієрархій переваг, яким людина надає матеріальним чи духовним цінностям у процесі своєї життєдіяльності. Формуються ціннісні орієнтації на рівні певних переконань, адекватно проявляється в реальній поведінці й діяльності людини.

Важливо зазначити, що багато від ціннісних орієнтацій особистості залежать і навіть проблеми що виникають у особистості. Складні ситуації сильно впливають на зміни життєвої позиції різних людей, адже ціннісні орієнтації можуть впливають на зміну поведінки і особистість по-своєму показує себе, з різних сторін усі свої переваги.

Мотиваційна сфера людини, також є важливою і значення ціннісні орієнтації відіграють неабияке місце для молоді. Бути мотивованим для молоді – це здатність правильно спрямувати себе і вибрати такі установки які допоможуть подолати труднощі, досягнути успіху та показати найвищий результат у різних сферах життя особистості.

Завжди перед людиною є мета ціль, та через ціннісні орієнтації, людина може зробити вибір та має право при виконанні завдання будь-якого у зформулювати у собі здатність певних характеристик які можуть бути практичними і корисними для інших і яку можуть слугувати і бути об'єднаними у конкретні системні цінності та допомагають їй зовсім по-іншому жити та процвітати у суспільстві та знаходити взаємодію між людьми, що є немала важливо для розвитку кожної людини.

Коли мова іде про етичні цінності слід розуміти що саме може стати її бути такою як не була раніше. До хамства, брутальності і певних порушень на кшталт «не укради», «не роби» людина приходить поступово. Через такі зміни ціннісних орієнтацій особистості відбувається вагома зміна у поведінці особистості, що впливає на виховний процесі має свої наслідки у навчальній діяльності.

Важливо, щоб як психологи так і педагоги, батьки та інше керівництво адміністративного корпусу навчали та підказували молодим людям через процес бесіди важливість у навчальній діяльності. У різноманітних освітніх закладах потрібно спрямовувати цінності студентів у конкретне завдання, що принесе їм вагомий результат у майбутньому.

Соціальні цінності включаються в психологічну структуру особистості у вигляді цінностей особистості. Кожна особистість має свою специфічну

ієрархію цих цінностей, які виступають сполучною ланкою між культурою суспільства та духовним світом особистості, між суспільним та індивідуальним буттям. Особистісні цінності відображаються у свідомості у вигляді ціннісних орієнтацій, до яких також відноситься широкий спектр суспільних цінностей, прийнятих особистістю, але не завжди сприймаються нею як власні життєві цілі та принципи.

Ціннісні орієнтації являються для молоді регулятором поведінки. Ступень формування ціннісних орієнтацій молоді, їхньої ієрархії – ключ для можливості здійснення: виховання особистості; вони впливають на визначення місця молодих людей у суспільстві, а також на вибір нею своєї групи; навчальні предмети, що вивчає молоде покоління у процесі формування має звертати увагу не лиш на певні інтереси професійного спрямування, але і розвивати такі особливості, що можуть бути важливими для сильного індивіда, готової до пізнання навколишнього світу і свого «Я», що не побоїться брати відповідальність на себе та завжди бути активним та ініціативним.

Ціннісна система якщо не відповідає можливостям особистості, то в неї виникає внутрішньо-особистісний конфлікт, який її руйнує, що істотно відбивається на її взаємостосунках з рідними та найближчими людьми. Частіше це виражається у фізичній та вербальній агресії, у негативізмі до оточуючого середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. / Н. О. Антонова. – К., 2003. – 16с.
2. Астахова В. І. Деякі нові штрихи у соціальному портреті студентства // Проблеми вищої школи. – К., 1993. – Вип. 78. – С. 65-69.
3. Бабій Л.Т. Діалектика розвитку історичних типів культури: філософсько-соціологічні проблеми. – Львів: Світ, 1991. – 127с.
4. Бержанір А. Життєві плани сільської молоді у сфері праці // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – № 3-4. – С. 145-152.
5. Бернс Р.Я – концепція й Я – образи / Самосвідомість і захисні механізми особистості . Самара , Вид. Будинок «Бахрах», 2003 р.
6. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навчально-методичне видання. К.: Либідь, 2003. 280 с.
7. Боришевський М. Й. Національні цінності у структурі громадянської свідомості та самосвідомості особистості // Ціннісні орієнтації у громадянському становленні особистості: наук.-метод. зб. Дрогобич: Відродження, 1998. 12 с.
8. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник. – К., 2007.
9. Васютинський В.О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства / В. О. Васютинський // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Київ, 2006. – Т. 8. – Вип. 6. – С. 40-45.
10. Видолоб Н.О. Проблема самооцінки особистості у контексті гуманістичної психології. «Young Scientist». № 9.1 (36.1). September, 2016. С. 21-26.

11. Вівчарик Т.П. Поняття самоактуалізації в американській гуманістичній психології // Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. – Чернівці, 1999. – Вип. 56. Педагогіка та психологія. – С. 124-132.
12. Власова О.І. Педагогічна психологія : навч. посібник / О. І. Власова – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
13. Волошина В.В., Волинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2006. – 280 с.
14. Головатий Н. Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. – К., 1999.
15. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХ столітті. – К., 1997.
16. Горбенко Ю. Л. Особливості становлення ціннісних орієнтацій у процесі професійної підготовки військовослужбовців: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. / Ю. Л. Горбенко. – К., 2006. – 20 с.
17. Гупаловська В. Поняття самореалізації особистості у теоріях А. Маслоу і К. Роджерса // Вісн. Львів, ун-ту. Сер. Філософ. науки. – Львів, 2001. – Вип. 3. – С. 474-481.
18. Гупаловська В. Самореалізація як проблема розвитку особистості у сучасних психологічних дослідженнях // Пробл. гуманіст. наук: Наук. зап. Дрогобич держ. пед. ун-ту. – Дрогобич, 2001. – Вип. 8. – С. 84-93.
19. Гуцуляк Н.М., Матейчук Н.Г. Психологія. : навч. посіб. / Уклад.: О Н.М. Гуцуляк, Н.Г. Матейчук . – Чернівці : Технодрук, 2014. – 300 с.
20. Гуцуляк Н.М. Загальна психологія : навч. посібник / Н. М. Гуцуляк, Н. Г. Матейчук уклад. – Чернівці : Технодрук, 2015. – 360 с.
21. Драченко В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. / В. В. Драченко. – К., 2008. – 18 с.
22. Дубравська Д.М. Основи психології. – Л., 2001.
23. Дубчак Г.М. , Практикум із загальної психології. Навчальний посібник / Укладачі: Г.М. Дубчак, Н.Г. Рудюк – Чернівці: Рута, 2006. – 360 с.
24. Зімбардо Ф. Формування самооцінки / Самосвідомість і захисні механізми особистості . Самара, Вид. Будинок «Бахрах», 2003 р.

25. Ільїна Н.М. Загальна психологія: теорія та практикум : навчальний посібник / Н.М. Ільїна, С.О. Мисник. – Суми : Університетська книга, 2020. – 352 с.
26. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна. – Суми : Університетська книга, 2020. – 239 с.
27. Канівець Т.М., Матейчук Н.Г., Фесун Г.С. Психологія. Теоретичний та практичний аспекти : Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 260 с.
28. Кіпень В. Українське студентство: на що орієнтуємося і що цінуємо? // Управління освітою. – 2001. К. – № 22.
29. Коваленко А. Б. Соціальна психологія : підручник / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв. – К. : 2006. – 400 с.
30. Козицька І.В., Ковальська О.О. Психологічні особливості самооцінки та рівня домагань підлітків. Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. К. – 2021. – С. 130-137.
31. Коpecь Л. В. Психологія особистості: Навч. посіб. Для студ. вищ. навч. Зал. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 456с. – Бібліогр.: С. 448-449.
32. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді / Н. Левковська // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1. – С. 85-93.
33. Лушин П. В. Про психологію людини в перехідний період. – Кіровоград. – 1999. – 208 с.
34. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С. Д. Максименко. – К. : 2004. – 320 с.
35. Молчанова О.Б. Соціально-психологічні особливості та ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді / О. Б. Молчанова // Наукові праці / Державний гуманітарний університет ім. П. Могили. – 2010. – Т. 146. – С. 94-98.

36. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу: Навч. пос. / В. В. Москаленко. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 448 с.
37. Москаленко В. Діалектика ідентифікації та ідентичності в процесі самоідентифікації особистості / В. Москаленко, Т. Зеленська // Соціальна психологія. – 2011. – № 2. – С. 3-17.
38. Научитель О. Д. Ціннісні орієнтації студентів: психологічні фактори формування, розвитку, трансформації: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. / О. Д. Научитель. – К., 1999. – 17 с.
39. Омельченко Ж. О. Формування загальнолюдських цінностей як мети виховання в працях видатних мислителів // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 188-193.
40. Пірен М. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві на сучасному етапі / М. Пірен, О. Цілюрик // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2011. – № 4. – С. 213-218.
41. Помиткін Е. О. Проблема розвитку та діагностики духовних ціннісних орієнтацій у старшокласників // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 10. – С. 10-16.
42. Романюк Л. В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. / Л. В. Романюк. – К., 2004. – 21 с.
43. Семиченко В. Гендерні особливості самосприйняття студентів у контексті соціально-психологічних суспільних відносин / В. Семиченко // Соціальна психологія. – 2009. – № 2. – С. 143-151.
44. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента // Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2002. – Вип. 11: Серія: Психологічні науки. – С. 128-132.
45. Скрипченко О.В. Вікова і педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. К. : Каравела, 2007. – 480 с.

46. Слухинська В. Самореалізація особистості : філософсько-педагогічний аспект / В. Слухинська // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. Пр. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – Вип. 471: Педагогіка та психологія. – С. 156-162.
47. Столяренко В.В. Психологія 101 : факти, теорія, статистика, тести й таке інше. м. Харків, 2012. – 288 р.
48. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
49. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2003.
50. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу / Ю. Шайгородський // Соціальна психологія. – 2010. – № 1 (39). – С. 94-106. Белобрикіна О.А. Вплив соціального оточення на розвиток самооцінки. / Питання психології, № 4, К. – 2001. 31-38с.

ДОДАТКИ

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча

Стимульний матеріал до методики М. Рокіча

Список А (термінальні цінності)

1. Активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість життя).
2. Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом).
3. Здоров'я (фізичне й психічне).
4. Цікава робота.
5. Краса природи й мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві).
6. Любов (духовна й фізична близькість із коханою людиною).
7. Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних ускладнень).
8. Наявність гарних і вірних друзів.
9. Суспільне визнання (повага навколишніх, колективу, товаришів по роботі).
10. Пізнання (можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток).
11. Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей).
12. Розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалювання).
13. Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків).
14. Воля (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках).
15. Щасливе сімейне життя.
16. Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалювання інших людей, усього народу, людства в цілому).
17. Творчість (можливість творчої діяльності).
18. Упевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

<i>№</i>	<i>Термінальні цінності список (А)</i>	<i>Ранг</i>
1	Активне діяльне життя	4
2	Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що приходять з досвідом)	10
3	Здоров'я	1
4	Цікава робота	8
5	Краса природи та мистецтва (переживання прекрасного у природі та мистецтві)	16
6	Любов (духовна і фізична близькість із коханою для Вас людиною)	13
7	Матеріальна забезпеченість життя (відсутність матеріальних труднощів)	5
8	Наявність хороших і вірних друзів	2
9	Громадське визнання (повага товаришів по роботі, друзів)	14
10	Пізнання (можливість поглибити свою освіту, світогляд, загальну культуру, інтелектуальний розвиток)	18
11	Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей)	9
12	Розвиток (робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення)	12
13	Розваги (відсутність обов'язків, приємне проведення часу)	15
14	Свобода (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках)	11
15	Щасливе сімейне життя	3
16	Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому)	6
17	Творчість (можливість творчої діяльності)	17
18	Упевненість у собі (внутрішня гармонія, уникнення тривалих суперечностей, сумнівів у власних можливостях)	7

Список Б (інструментальні цінності)

1. Акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах.
2. Вихованість (гарні манери).
3. Високі запити (високі вимоги до життя й високі домагання).
4. Життєрадісність (почуття гумору).
5. Ретельність (дисциплінованість).
6. Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).
7. Непримиренність до недоліків у собі й інших.
8. Освіченість (широта знань, висока загальна культура).
9. Відповідальність (почуття обов'язку, уміння дотримуватися слова).
10. Раціоналізм (уміння здорово та логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення).
11. Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).
12. Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів.
13. Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).
14. Терпимість (до поглядів і думок інших, уміння прощати іншим їхні помилки й омани).
15. Широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички).
16. Чесність (правдивість, щирість).
17. Ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі).
18. Чуйність (дбайливість).

Психолог повинен спробувати вловити індивідуальну закономірність. Якщо не вдається виявити жодної закономірності, можна припустити або несформованість у випробуваного системи цінностей, або нещирість відповідей.

<i>№</i>	<i>Інструментальні цінності список (А)</i>	<i>Ранг</i>
1	Акуратність (вміння дотримуватись порядку в речах та справах)	2
2	Вихованість (хороші манери)	3
3	Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання)	16
4	Життєрадісність (почуття гумору)	4
5	Виконавчість (дисциплінованість)	7
6	Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче)	14
7	Непримиренність до недоліків у собі та інших	17
8	Освіченість (широта знань, висока загальна культура)	1
9	Раціоналізм (уміння глибоко та логічно, правильно мислити, приймати продумані раціональні рішення)	3
10	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)	5
11	Сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів	6
12	Тверда воля (вміння домагатися свого, здатність переборювати труднощі)	4
13	Терпимість (до поглядів та думок інших, вміння прощати їхні помилки)	15
14	Широта поглядів (здатність до розуміння поглядів інших, повага до їх смаків, звичаїв, звичок)	11
15	Чесність (правдивість, відвертість)	12
16	Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі)	9
17	Чуттєвість (сензитивність, турботливість)	10
18	Відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватись слова)	13

КЛЮЧ

Система цінностей		Список А Термінальні цінності						Список Б Інструментальні цінності					
1	Особистісні	2a	3a	6a	12a	15a	18a	16	26	46	96	116	166
	Суспільні	1a	5a	8a	13a	14a	16a	66	76	126	146	156	186
	Професійні	4a	7a	9a	10a	Па	17a	36	56	86	106	136	176
	(відображують самореалізацію суб'єкта)												
2	Самоствердження	2a	3a	9a	12a	16a	18a	36	66	86	116	126	166
	Спілкування	1a	5a	6a	8a	13a	15a	16	46	76	146	156	186
	Справи	4a	7a	10a	Па	14a	17a	26	56	96	106	136	176
	(дані корелюють із вектором спрямованості)												
3	Індивідуалістичні	1a	3a	9a	12a	14a	17a	36	66	96	126	136	166
	Конформістські	4a	6a	7a	8a	13a	18a	26	46	56	86	116	176
	Альтруїстичні	2a	5a	10a	11a	15a	16a	16	76	106	146	156	186
(спрямованість в системі міжособистісних відносин)													

Індивідуальні цінності	Сімейні цінності	Соціальні цінності	Духовні цінності
Різноманітні задоволення	Сімейний добробут	Соціальна справедливість	Вірність
Признання та популярність	Вигідний шлюб	Порядок у країні	Доброзичливість
Влада та впливовість	Слухняні діти у сім'ї	Порозуміння між громадянами	Допомога тим хто її потребує
Особиста безпека	Спокійна старість	Добробут країни	Гармонія з природою

Додаток В

№п/п	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
1	6	10	6	6	4	5	5	4	5	2	16
2	11	13	12	6	7	6	4	3	6	3	23
3	7	7	4	6	6	5	2	2	5	4	17
4	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
5	7	5	11	8	7	3	2	8	6	2	17
6	13	14	12	6	8	7	5	2	6	4	23
7	13	10	8	6	5	5	4	3	2	3	23
8	9	14	10	6	5	4	6	6	4	4	22
9	5	9	11	6	5	6	3	6	5	2	23
10	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
11	7	5	9	6	7	3	2	8	6	2	17
12	6	12	9	6	5	7	4	2	3	3	17
13	6	10	6	6	4	5	5	4	5	2	16
14	3	5	7	5	0	5	3	7	6	1	22
15	7	5	11	5	5	3	2	5	6	2	20
16	11	13	12	6	7	6	4	3	6	3	24
17	4	8	5	7	4	4	1	4	6	2	14
18	13	14	12	6	8	7	5	2	6	4	23
19	7	7	4	6	5	5	2	2	5	4	16
20	5	12	6	7	6	3	6	5	2	0	22
21	13	13	12	6	8	7	5	2	6	4	23
22	7	5	11	8	7	3	2	8	6	2	17
23	7	7	4	6	6	5	2	2	5	4	17
24	2	12	12	7	5	3	5	3	6	1	16

25	2	10	8	8	3	4	6	4	5	0	20
26	12	12	9	7	7	4	6	4	5	4	18
27	5	5	10	5	5	3	4	4	7	2	18
28	6	12	9	6	5	7	4	2	0	0	17
29	5	9	5	4	4	1	5	7	6	1	13
30	2	12	12	7	5	3	5	4	3	6	23

I – шкала самоповаги;

II – шкала автосимпатії;

III – шкала спілкування позитивного чи негативного ставлення інших до опитуваного;

IV – шкала сомоінтересу;

V – шкала самовпевненості;

VI – шкала самоприйняття;

VII – шкала самокерування й саморегуляції;

VIII – шкала самозвинувачення;

IX – шкала самозацікавлення;

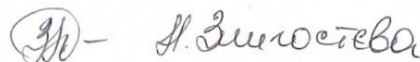
X – шкала саморозуміння;

XI – шкала недиференційованого ставлення до самого себе.

<i>Досліджувані</i>	<i>Групи цінностей, бали</i>			
	I	II	III	IV
1	28	36	44	28
2	38	32	32	34
3	32	21	45	38
4	33	31	45	27
5	23	40	43	30
6	28	36	44	28
7	39	32	33	32
8	29	33	38	36
9	38	32	32	34
10	32	32	44	28
11	32	21	45	38
12	28	36	44	28
13	37	19	52	27
14	28	36	44	28
15	35	34	28	35
16	33	31	45	27
17	28	24	47	37
18	32	26	39	39
19	35	34	28	35
20	23	40	43	30
21	32	21	45	38
22	32	32	44	28
23	32	32	44	28
24	33	31	45	26
25	28	36	44	28

26	29	33	38	38
27	23	40	43	30
28	39	32	33	32
29	29	33	38	36
30	37	19	52	27

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 - Н. Зиностева

(підпис)